

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра права

Кваліфікаційна робота магістра

**на тему: «ПОРЯДОК ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ
ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ»**

Студентки групи Пр 01-18
факультету економіки і права
освітньо-професійної програми
Конституційне і адміністративне
право
за спеціальністю 081 Право
Подоліох Юлії Ігорівни

Допущено до захисту
«_____» _____ року

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук,
доцент Златіна Н. Е.

Завідувач кафедри права
_____ Шатіло В.А.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ, ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ВИДИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ	6
1.1. Поняття господарських товариств, їх правовий статус та загальна характеристика.....	6
1.2. Види господарських товариств та їх ознаки.....	9
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ПОРЯДОК ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ ШЛЯХОМ ЛІКВІДАЦІЇ	27
2.1. Порядок державної реєстрації створення господарських товариств.....	27
2.2. Порядок та підстави припинення господарських товариств шляхом ліквідації.....	33
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. СТАНОВЛЕННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ТА ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ	47
3.1. Становлення та розвиток Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.....	47
3.2. Правовий механізм захисту суб'єктів господарювання при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах.....	55
Висновки до розділу 3	62
ВИСНОВКИ	66
РЕЗЮМЕ	71
SUMMARY	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Серед організаційно-правових форм підприємництва України визначальне місце належить господарським товариствам. Господарські товариства є найбільш універсальними для ведення підприємницької діяльності, з метою одержання прибутку, за рахунок корпоративного характеру управління, наявності відокремленого майна та можливості розподілу чистих прибутків між учасниками господарських товариств.

З моменту створення та до припинення своєї діяльності суб'єктами господарювання, останнім необхідно взаємодіяти з органами влади, що реалізують державну політику у сфері державної реєстрації. Тому порядок державної реєстрації створення господарських товариств, підстави та порядок їх припинення шляхом ліквідації, є однією з найбільш актуальних тем господарського права.

Окремої уваги заслуговує становлення та розвиток, з часів незалежності України, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, який сьогодні являє собою цілий програмно-технічний комплекс для введення бази ЄДРПОУ та нормативно-правової бази реєстраційної процедури.

На сучасному етапі свого розвитку Україна вирішує завдання щодо вдосконалення законодавства у сфері Державної реєстрації. Органи влади, з метою протидії рейдерству та шахрайству у сфері державної реєстрації юридичних осіб, проводять цілу низку реформ, з метою запровадити та врегулювати механізм захисту корпоративних прав власників бізнесу.

Теоретичну основу дослідження становлять праці відомих вітчизняних учених-юристів: А. Васильєвої, О. Вінника, О. Квасніцької, Н. Лисогори, О. Подцерковного, Н. Руденко, С. Третякової, В. Щербини, Е. В. Петрова та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є здійснення аналізу

порядку державної реєстрації та ліквідації господарських товариств.

Поставленою метою обумовлені такі завдання:

- дослідити поняття господарських товариств, їх правовий статус та надати господарським товариствам загальну характеристику;
- проаналізувати види господарських товариств та їх ознаки;
- проаналізувати та дослідити порядок державної реєстрації створення господарських товариств;
- проаналізувати та дослідити порядок та підстави припинення господарських товариств шляхом ліквідації;
- дослідити становлення та розвиток Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань;
- дослідити правовий механізм захисту суб'єктів господарювання при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах;
- розглянути законодавчі основи у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання;
- здійснити аналіз системи і повноважень органів влади, що здійснюють реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації.

Об'єктом дослідження є правовідносини що виникають у процесі здійснення державної реєстрації створення та припинення шляхом ліквідації господарських товариств.

Предметом дослідження є порядок державної реєстрації та ліквідації господарських товариств.

Методи дослідження. Методологічною основою є система загальнонаукових та спеціальних методів наукового пошуку, що надали можливість ґрунтовно та всебічно дослідити об'єкт і предмет дослідження та отримати належні наукові результати.

Діалектичний метод було використано для аналізу правових явищ, пов'язаних з механізмом захисту суб'єктів господарювання при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах, в тому числі

при проведенні державної реєстрації змін до відомостей про господарські товариства.

Історичний метод сприяв дослідженню становлення та розвитку Єдиного державного реєстру.

За допомогою системного методу було проаналізовано поняття, правовий статус та загальну характеристику господарських товариств.

За допомогою методу порівняльно-правового аналізу було досліджено національне законодавства у сфері державної реєстрації створення та припинення господарських товариств шляхом ліквідації, способи створення та порядок державної реєстрації створення господарських товариств. Способи припинення господарських товариств, види ліквідації, підстави та порядок припинення господарських товариств шляхом ліквідації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні положення і висновки дослідження будуть корисними у подальшому дослідженні проблематики порядку державної реєстрації створення та припинення господарських товариств шляхом ліквідації. Пропозиції, сформульовані в дослідженні, сприятимуть подальшому вдосконаленню національного законодавства України з питань правового механізму захисту суб'єктів господарювання при здійсненні реєстраційних дій.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ, ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ВИДИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

1.1 Поняття господарських товариств, їх правовий статус та загальна характеристика

Серед організаційно-правових форм підприємництва України визначальне місце належить господарським товариствам. Господарські товариства – це господарські організації, які створюються фізичними або юридичними особами на договірних засадах шляхом об'єднання їх майна та участі в підприємницькій діяльності товариства з метою отримання прибутку [65].

Правове становище господарських товариств регулюється Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про господарські Товариства», де вказано, що господарські товариства можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України, згідно Закону України Про господарські товариства [4].

Господарське товариство набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації. Засновниками (учасниками) господарського товариства можуть бути фізичні або юридичні особи, як резиденти, так і іноземні суб'єкти права, крім випадків, установлених законодавчими актами України. Статутний (складений) капітал господарських товариств поділений на частки між учасниками, відповідно до Закону України Про господарські товариства [4]. Господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником [4]. Максимальне число учасників товариств не обмежується.

Статутний (складений) капітал господарських товариств поділений на частки між учасниками. Вкладом до статутного капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші

відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Грошова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства. Забороняється використовувати для формування статутного (складеного) капіталу господарського товариства бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу, векселі, майно державних (комунальних) підприємств, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не передбачено законом, згідно Господарського кодексу України [2]. Отже, учасником товариства можна стати лише за умови внесення передбаченого вкладу до статутного капіталу. А умовою участі в товаристві є підприємницька діяльність від імені товариства [13].

Господарське товариство має відокремлене майно, що передане йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу; продукції, виробленої товариством у результаті господарської діяльності; одержаних доходів; іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом, згідно Закону України Про господарські товариства [4]. Має право від свого імені вчиняти будь-які законні угоди та юридичні акти, набувати майнові та немайнові права та виконувати обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді.

Прибуток господарського товариства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається у повному розпорядженні товариства і використовується для створення та поповнення фондів товариства, а також виплати дивідендів учасникам товариства, згідно Закону України Про господарські товариства [4].

Господарське товариство має самостійний баланс, має право відкривати поточний, валютний та інші рахунки в банківських установах, у порядку та на умовах, передбачених чинним законодавством України.

Господарське товариство має право вступати з дотриманням вимог, передбачених чинним законодавством, у діючі або створювати нові асоціації, спілки, спільні підприємства, об'єднання підприємств, господарські товариства, засновані на будь-якій формі власності та з участю суб'єктів права, що є резидентами України так і інших держав.

Господарське товариство має право, з дотриманням вимог, передбачених чинним законодавством, створювати дочірні підприємства, відкривати філії та представництва на території України та інших держав.

У своїй діяльності Товариство керується чинним законодавством України, а також установчими документами.

Найменування товариства повинно містити відомості про його організаційно-правову форму (вид товариства), назву, а також інші відомості, передбачені законом. Найменування Товариства є його невід'ємною ознакою і може бути використане іншими підприємствами та організаціями не інакше, як за його згодою. Найменування товариства не може вказувати на належність товариства до відповідних міністерств, відомств і громадських організацій. Місцезнаходження (розташування) товариства повинно бути на Україні, відповідно до Закону України Про господарські товариства [4].

Установчі документи господарського товариства повинні містити відомості про вид товариства, предмет та мету його діяльності, склад засновників (учасників), склад і компетенцію органів управління та порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, з яких необхідна одностайна кількість голосів, або більшість голосів.

Товариство може мати круглу печатку з позначенням свого найменування, бланк зі своїми реквізитами, знак на товари та послуги. Товариство може працювати без печатки, якщо це передбачено статутом товариства.

Товариство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном та не відповідає за зобов'язаннями своїх учасників. Товариство здійснює свою діяльність на засадах повного господарського

розрахунку, несе відповідальність за результати своєї господарської діяльності, за виконання прийнятих на себе обов'язків перед контрагентами по укладеним угодам, перед державою та банками, а також перед трудовим колективом, згідно чинного законодавства України.

1.2 Види господарських товариств та їх ознаки

Згідно статті 1 Закону України «Про господарські товариства», До господарських товариств належать: товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, акціонерні товариства, повні товариства, командитні товариства.

Залежно від основ виникнення, господарські товариства поділяють на договірні та статутні.

До договірних товариств належать повні та командитні товариства. В основі створення таких об'єднань є засновницький договір. Такий договір є установчим документом повного та командитного товариств і визначає права та обов'язки учасників товариств.

До статутних товариств належать товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, акціонерні товариства. Статут визначає правові та економічні основи організації, діяльності та ліквідації товариства, склад і компетенцію органів управління, порядок вступу до товариства, та виходу з нього.

Товариство з обмеженою відповідальністю – товариство, що має статутний фонд, поділений на частки, розмір часток визначається установчими документами. Учасники такого товариства не відповідають за його зобов'язаннями та несуть відповідальність виключно в межах вартості своїх вкладів.

Товариство з додатковою відповідальністю за своїм правовим положенням та структурою управління подібне до товариства з обмеженою відповідальністю. Воно також має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Учасники такого

товариства солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, який встановлюється статутом товариства з додатковою відповідальністю і є однаково кратним для всіх учасників до вартості внесеного кожним з них вкладу. У разі визнання банкрутом одного з учасників товариства з додатковою відповідальністю його відповідальність за зобов'язаннями товариства з додатковою відповідальністю розподіляється між іншими учасниками цього товариства пропорційно до розміру належних їм часток у статутному капіталі, відповідно до Закону України «Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6].

Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю у своїй діяльності керується Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Кількість учасників товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю не обмежується. Товариство може мати у складі лише одного учасника, кому належить частка розміром сто відсотків статутного капіталу.

Установчим документом товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю є статут. Статут має містити відомості про: повне та скорочене (за наявності) найменування товариства, органи управління товариством, їх компетенцію, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, відповідно до Закону України «Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6]. Товариство з обмеженою відповідальністю може діяти на підставі модельного статуту, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 367 від 27 березня 2019 року.

Розмір статутного капіталу товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю складається з номінальної вартості часток його учасників, виражених у національній валюті України (ЗУ про ТОВ). Мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю законом не обмежується.

Органи управління товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю:

Вищий орган – Загальні збори учасників;

Виконавчий орган – Директор;

Контролюючий орган – наглядова рада (у разі утворення).

Загальні збори учасників можуть вирішувати будь-які питання діяльності Товариства. Кожен учасник товариства на загальних зборах учасників має кількість голосів, пропорційну до розміру його частки у статутному капіталі товариства, якщо інше не передбачено статутом, відповідно до Закону України «Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6].

Згідно Закону України «Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6], до компетенції загальних зборів учасників належать:

- «1) визначення основних напрямів діяльності товариства;
- 2) внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту;
- 3) зміна розміру статутного капіталу товариства;
- 4) затвердження грошової оцінки негрошового вкладу учасника;
- 5) перерозподіл часток між учасниками товариства у випадках, передбачених Законом;
- 6) обрання та припинення повноважень наглядової ради товариства або окремих членів наглядової ради, встановлення розміру винагороди членам наглядової ради товариства;
- 7) обрання одноосібного виконавчого органу товариства або членів колегіального виконавчого органу (всіх чи окремо одного або декількох з них), встановлення розміру винагороди членам виконавчого органу товариства;
- 8) визначення форм контролю та нагляду за діяльністю виконавчого органу товариства;
- 9) створення інших органів товариства, визначення порядку їх діяльності;
- 10) прийняття рішення про придбання товариством частки (частини частки) учасника;
- 11) затвердження результатів діяльності товариства за рік або інший період;

12) розподіл чистого прибутку товариства, прийняття рішення про виплату дивідендів;

13) прийняття рішень про виділ, злиття, поділ, приєднання, ліквідацію та перетворення товариства, обрання комісії з припинення (ліквідаційної комісії), затвердження порядку припинення товариства, порядку розподілу між учасниками товариства у разі його ліквідації майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, затвердження ліквідаційного балансу товариства;

14) прийняття інших рішень, віднесених до компетенції загальних зборів учасників».

Питання, віднесені до компетенції вищого органу Товариства, не можуть бути віднесені до компетенції інших органів Товариства [6].

Виконавчий орган – Директор. Виконавчий орган є одноосібним. Статутом може бути встановлено, що виконавчий орган товариства є колегіальним, та визначено його кількісний склад. До компетенції виконавчого органу товариства належить вирішення всіх питань, пов'язаних з управлінням поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників та наглядової ради товариства. Виконавчий орган Товариства підзвітний загальним зборам учасників і наглядовій раді Товариства (у разі утворення) та організовує виконання їхніх рішень, відповідно до Закону України «Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6].

Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю можуть створювати наглядову раду – контролюючий орган. В межах компетенції, визначеної статутом товариства, наглядова рада контролює та регулює діяльність виконавчого органу товариства. Зокрема, до компетенції наглядової ради може бути віднесено обрання одноосібного виконавчого органу товариства або членів колегіального виконавчого органу товариства (всіх чи окремо одного або декількох з них), зупинення та припинення їхніх повноважень, встановлення розміру винагороди членам виконавчого органу

товариства, згідно з Законом України «Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6].

Порядок діяльності наглядової ради, її компетенція, кількість членів і порядок їх обрання, у тому числі незалежних членів наглядової ради, розмір винагороди членів наглядової ради, а також порядок обрання та припинення їхніх повноважень визначаються статутом товариства [6].

Права та обов'язки органів управління товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю визначаються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», іншими актами законодавства, статутом, а для виконавчого органу – договором, який укладається з членом виконавчого органу вад імені товариства.

Акціонерне товариство – це таке господарське товариство, статутний фонд якого поділений на визначену кількість часток рівної номінальної вартості, виражених в акціях, і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах вартості належним їм акцій [12].

Акціонерні товариства у своїй діяльності керуються Законом України «Про акціонерні товариства» [5].

Установчим документом акціонерного товариства є статут. Статут акціонерного товариства має містити відомості про: найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, розмір статутного капіталу; умови про категорії акцій, що випускаються товариством, та їхню номінальну вартість і кількість; права акціонерів; склад і компетенцію органів управління товариством та про порядок ухвалення ними рішень, згідно Цивільного Кодексу України [1].

Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна

товариства, який гарантує інтереси його кредиторів, відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» [5].

«Акціонерне товариство може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають реєстрації і опублікуванню для загального відома в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Засновниками акціонерного товариства визнаються держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, а також фізичні та/або юридичні особи, що прийняли рішення про його заснування, відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» [5].

«Акціонерне товариство не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа. Акціонерне товариство не може мати у своєму складі лише акціонерів - юридичних осіб, єдиним учасником яких є одна й та ж особа», відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» [5].

Акціонерні товариства за типом поділяються на публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства. При цьому, акціонерне товариство самостійно визначає необхідність зазначати у своєму найменуванні його тип, оскільки тип акціонерного товариства не є обов'язковою складовою його найменування. Тип акціонерного товариства (публічне або приватне) зазначається лише статуті акціонерного товариства, відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» [5].

Відмінності між ними стосуються: 1) кількісного складу акціонерів; 2) розміщення акцій; 3) порядку обороту акцій.

Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів. Кількісний склад публічного акціонерного товариства не обмежується. Як приватне, так і публічне акціонерне товариство можуть створюватися однією особою (або складатися з однієї особи).

Публічне акціонерне товариство може здійснювати публічне та приватне розміщення акцій. Відповідно, приватне акціонерне товариство може здійснювати тільки приватне розміщення акцій. У разі прийняття загальними зборами приватного акціонерного товариства рішення про здійснення публічного розміщення акцій, до статуту товариства вносяться належні зміни, у тому числі про зміну типу товариства – з приватного на публічне. Зміна типу товариства з приватного на публічне або з публічного на приватне не є його перетворенням [5].

Оборот акцій публічного акціонерного товариства здійснюється без будь-яких обмежень. Згідно з ч. 1 ст. 7 Закону «Про акціонерні товариства» [5] акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів та товариства. Згідно зі ст. 24 Закону «Про акціонерні товариства» акції перебувають у біржовому обороті, тобто правочини з ними укладаються на біржі. Публічне акціонерне товариство зобов'язане пройти процедуру лістингу (Лістинг - сукупність процедур з включення цінних паперів до реєстру організатора торгівлі та здійснення контролю за відповідністю цінних паперів і емітента умовам та вимогам, установленим у правилах організатора торгівлі.) та залишатися у біржовому реєстрі принаймні на одній фондовій біржі. Укладання договорів купівлі-продажу акцій публічного акціонерного товариства, яке пройшло процедуру лістингу на фондовій біржі, здійснюється лише на цій фондовій біржі.

Навпаки, акції приватного акціонерного товариства не можуть купуватися та/або продаватися на фондовій біржі, за винятком продажу шляхом проведення на біржі аукціону [48].

Існує ще одна особливість обороту акцій приватного акціонерного товариства – з урахуванням переважного права акціонерів цього акціонерного товариства на придбання відчужуваних акцій, якщо це передбачено його статутом, згідно ч. 2 ст. 7 Закону «Про акціонерні товариства» [5].

На приватне акціонерне товариство, на відміну від публічного, не покладається обов'язок з опублікування його фінансової інформації та

інформації про афілійованих осіб. Навпаки, публічне акціонерне товариство мусить щорічно публікувати в засобах масової інформації річний звіт, бухгалтерський баланс, рахунок прибутків та збитків тощо. Згідно з ч. 3 ст. 78 Закону «Про акціонерні товариства» [5], «публічне акціонерне товариство не тільки має надавати таку інформацію акціонерам, Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку, оприлюднювати її, а й зобов'язане мати власну веб-сторінку в мережі Інтернет, на якій розміщується інформація, що підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства, а також інформація, визначена пунктами 1—3, 5, 6, 10, 11, 13—16 ч. 1 ст. 77 цього Закону та інформація, визначена ч.3 ст. 35 цього Закону».

Органи управління акціонерним товариством:

Вищий орган – Загальні збори;

Виконавчий орган – директор або генеральний директор, якщо виконавчий орган одноосібний; правління або дирекція, якщо виконавчий орган колегіальний.

Контролюючі органи – наглядова рада та ревізійна комісія.

Загальні збори можуть вирішувати будь-які питання діяльності акціонерного товариства, крім тих, що віднесені до виключної компетенції наглядової ради законом або статутом, згідно Закону «Про акціонерні товариства» [5].

У відповідності з Законом «Про акціонерні товариства» [5], до виключної компетенції загальних зборів належить:

- «1) визначення основних напрямів діяльності акціонерного товариства;
- 2) внесення змін до статуту товариства;
- 3) прийняття рішення про анулювання викуплених акцій;
- 4) прийняття рішення про зміну типу товариства;
- 5) прийняття рішення про розміщення акцій;
- 6) прийняття рішення про розміщення цінних паперів, які можуть бути конвертовані в акції;

7) прийняття рішення про збільшення або зменшення статутного капіталу товариства;

8) прийняття рішення про дроблення або консолідацію акцій;

9) затвердження положень про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію (ревізора) товариства, а також внесення змін до них;

10) затвердження положення про винагороду членів наглядової ради акціонерного товариства, вимоги до якого встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, крім вимог до положення про винагороду членів наглядової ради акціонерного товариства – банку, які встановлюються Національним банком України;

11) затвердження звіту про винагороду членів наглядової ради акціонерного товариства, вимоги до якого встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, крім вимог до звіту про винагороду членів наглядової ради акціонерного товариства - банку, які встановлюються Національним банком України;

12) затвердження річного звіту товариства;

13) розгляд звіту наглядової ради та затвердження заходів за результатами його розгляду;

14) розгляд звіту виконавчого органу та затвердження заходів за результатами його розгляду, крім випадку віднесення статутом товариства питання про призначення та звільнення голови та членів виконавчого органу до виключної компетенції наглядової ради;

16) розгляд висновків зовнішнього аудиту та затвердження заходів за результатами його розгляду;

17) розподіл прибутку і збитків товариства з урахуванням вимог, передбачених законом;

18) прийняття рішення про викуп товариством розміщених ним акцій, крім випадків обов'язкового викупу акцій, визначених статтею 68 Закону України «Про акціонерні товариства» [5];

19) прийняття рішення про невикористання переважного права акціонерами на придбання акцій додаткової емісії у процесі їх розміщення;

20) затвердження розміру річних дивідендів з урахуванням вимог, передбачених законом;

21) прийняття рішень з питань порядку проведення загальних зборів;

22) обрання членів наглядової ради, затвердження умов цивільно-правових договорів, трудових договорів (контрактів), що укладатимуться з ними, встановлення розміру їх винагороди, обрання особи, яка уповноважується на підписання договорів (контрактів) з членами наглядової ради;

23) прийняття рішення про надання згоди на вчинення значного правочину або про попереднє надання згоди на вчинення такого правочину у випадках, передбачених статтею 70 цього Закону, та про вчинення правочинів із заінтересованістю у випадках, передбачених статтею 71 Закону;

24) прийняття рішення про виділ та припинення товариства, крім випадку, передбаченого частиною четвертою статті 84 Закону, про ліквідацію товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження порядку та строків ліквідації, порядку розподілу між акціонерами майна, що залишається після задоволення вимог кредиторів, і затвердження ліквідаційного балансу.

Повноваження з вирішення питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів, не можуть бути передані іншим органам товариства».

Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор). До компетенції виконавчого органу належить вирішення всіх питань, пов'язаних з керівництвом поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів та наглядової ради. Виконавчий орган акціонерного товариства підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує виконання їх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом.

Членом виконавчого органу акціонерного товариства може бути будь-яка фізична особа, яка має повну цивільну дієздатність і не є членом наглядової ради чи ревізійної комісії цього товариства. [5]

Наглядова рада акціонерного товариства є колегіальним органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах компетенції, визначеної статутом та Законом України «Про Акціонерні Товариства», здійснює управління акціонерним товариством, а також контролює та регулює діяльність виконавчого органу. У публічних акціонерних товариствах та банках створення наглядової ради є обов'язковим. У приватних акціонерних товариствах з кількістю акціонерів 10 і більше осіб створення наглядової ради також є обов'язковим. У приватному акціонерному товаристві з кількістю акціонерів 9 осіб і менше, у разі відсутності наглядової ради, її повноваження здійснюються загальними зборами, згідно Закону України «Про акціонерні товариства» [5].

Ревізійна комісія (ревізор) – спеціальний орган, що здійснює перевірку фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства.

В приватних акціонерних товариствах з кількістю акціонерів, що не перевищує 100 осіб, може запроваджуватися посада ревізора або обиратися ревізійна комісія, а в товариствах з кількістю акціонерів більше 100 осіб може обиратися лише ревізійна комісія, відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» [5].

Статутом приватного акціонерного товариства можуть бути передбачені вимоги щодо обрання ревізійної комісії (ревізора), кількісного складу ревізійної комісії, порядку її діяльності, а також повноваження (компетенція) ревізійної комісії (ревізора).

Ревізійна комісія (ревізор) може обиратися для проведення спеціальної перевірки фінансово-господарської діяльності товариства або на визначений період. Строк повноважень членів ревізійної комісії (ревізора) встановлюється на період до дати проведення чергових річних загальних зборів, якщо статутом товариства, або положенням про ревізійну комісію, або рішенням загальних

зборів акціонерного товариства не передбачено інший строк повноважень, але не більше ніж на п'ять років [5].

Не можуть бути членами ревізійної комісії (ревізором):

- 1) член наглядової ради;
- 2) член виконавчого органу;
- 3) корпоративний секретар;
- 4) особа, яка не має повної цивільної дієздатності;
- 5) члени інших органів товариства [5].

Права та обов'язки органів управління та контролюючих органів акціонерного товариства визначаються Законом України «Про акціонерні товариства», іншими актами законодавства, статутом, а також договорами, що укладається з членами виконавчого органу та членами ревізійної комісії (ревізором) [5].

Повним є таке товариство, всі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють спільну підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном [5].

Особа може бути учасником тільки одного повного товариства, згідно Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Учасниками повного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва, відповідно до Господарського Кодексу України [5]. Найменування повного товариства повинно містити імена (найменування) всіх його учасників, слова «повне товариство» або містити ім'я (найменування) одного чи кількох учасників з доданням слів «і компанія», а також слів «повне товариство», згідно Закону України «Про господарські товариства» [5].

Установчим документом повного товариства є засновницький договір. Наявність статуту не передбачена законом, адже свою діяльність повне товариства проводить безпосередньо через своїх учасників, не створюючи будь-яких органів управління. Засновницький договір повного товариства має

містити відомості про: найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенцію, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі; розмір, склад та строки внесення ними вкладів. Засновницький договір підписується всіма учасниками повного товариства, згідно Цивільного кодексу України [1].

Управління діяльністю повного товариства здійснюється за спільною згодою всіх учасників. Засновницьким договором повного товариства можуть бути передбачені випадки, коли рішення приймається більшістю голосів учасників, згідно Цивільного кодексу України [1].

Ведення справ повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників. Ведення справ товариства може здійснюватися або всіма учасниками, або одним чи кількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке повинно бути підписано рештою учасників товариства. Якщо в засновницькому договорі визначаються декілька учасників, які наділяються повноваженнями на ведення справ товариства, то передбачається, що кожен з них може діяти від імені товариства самостійно. В засновницькому договорі може бути відзначено, що такі учасники мають право вчиняти відповідні дії лише спільно. Учасники, яким було доручено ведення справ повного товариства, зобов'язані надавати решті учасників на їх вимогу повну інформацію про дії, що виконуються від імені та в інтересах товариства, згідно Закону України «Про господарські товариства» [5].

Права та обов'язки учасників повного товариства визначаються засновницьким договором, Цивільним кодексом, Господарським кодексом, Законом України «Про господарські товариства», іншими актами законодавства.

Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть

додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства, згідно Цивільного кодексу України [1].

Правовий статус повних учасників командитного товариства та їх відповідальність за зобов'язаннями товариства встановлюються положеннями Цивільного кодексу України, про учасників повного товариства. Особа може бути повним учасником тільки в одному командитному товаристві. Повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства. Повний учасник командитного товариства не може бути вкладником цього самого товариства. Повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва згідно Господарського кодексу України [2]. Сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу повного товариства, згідно Цивільного кодексу України [1].

Згідно зі ст. 137 Цивільного кодексу України [1], вкладник командитного товариства має право одержувати частину прибутку товариства відповідно до його частки у складеному капіталі товариства в порядку, встановленому засновницьким договором; переважно перед третіми особами набувати відчужувану частку (її частину) в складеному капіталі товариства відповідно до положень ст. 147 Цивільного кодексу України [1].

Найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова «командитне товариство» або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів «і компанія», а також слова «командитне товариство». Якщо у найменування командитного товариства включене ім'я вкладника, такий вкладник стає повним учасником товариства, згідно Цивільного кодексу України [1].

Установчим документом командитного товариства є засновницький договір. Наявність статуту не передбачена законом для командитних товариств

так само, як і для повних товариств. Свою діяльність командитне товариство проводить безпосередньо через своїх повних учасників, не створюючи будь-яких органів управління. Засновницький договір командитного товариства має містити відомості про: найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; сукупний розмір вкладів вкладників. Засновницький договір підписується всіма повними учасниками командитного товариства, згідно Цивільного кодексу України [1]

Управління діяльністю командитного товариства здійснюється повними учасниками у порядку, встановленому Цивільним кодексом України як для повного товариства. Вкладники не мають права брати участі в управлінні діяльністю командитного товариства та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю, згідно Цивільного кодексу України [1]

Права та обов'язки учасників командитного товариства визначаються засновницьким договором, Цивільним кодексом, Господарським кодексом, Законом України «Про господарські товариства», іншими актами законодавства.

Висновки до розділу 1

На основі аналізу поняття, правового статусу та характеристики господарських товариств, можна зробити такі висновки.

1. Однією з найбільш поширених форм господарювання в Україні на сьогоднішній день є господарські товариства. Передбачені законом п'ять організаційно-правових форм господарських товариств, є найбільш універсальними для ведення підприємницької діяльності, з метою одержання

прибутку, за рахунок корпоративного характеру управління, наявності відокремленого майна та можливості розподілу чистих прибутків між учасниками господарських товариств.

2. Господарські товариства утворюються шляхом об'єднання капіталів та підприємницької діяльності учасників, з метою отримання прибутків.

3. Статутний капітал існує у товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю, в акціонерних товариствах. У повному та командитному товаристві – складений капітал. Статутний та складений капітал утворюється засновниками (учасниками) для забезпечення діяльності господарських товариств.

4. Вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку.

5. Залежно від основ виникнення, господарські товариства поділяють на статутні та договірні. Установчим документом для товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, акціонерних товариств, є статут. Для повних та командитних товариств установчим документом є засновницький договір. Відповідно до ст. 88 Цивільного кодексу України, в установчих документах повинно бути зазначено: 1) найменування юридичної особи; 2) органи управління товариством; 3) компетенція і порядок прийняття рішень органами управління товариства; 4) порядок вступу до товариства та виходу з нього, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлені Цивільним кодексом України або іншим законом, згідно Цивільного кодексу України [1]. Засновницький договір повного товариства має містити крім основних вимог до змісту установчих документів, передбачених ст.88 Цивільного кодексу України [1], відомості про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі; розмір, склад та строки внесення ними вкладів, згідно Цивільного кодексу України [1].

6. Товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю та акціонерні товариства можуть мати у складі лише одного учасника, якому належить частка

розміром сто відсотків статутного капіталу товариства або усі акції Акціонерного товариства. Повні та командитні товариства повинні мати у складі мінімум двох учасників.

7. Господарські товариства подібні між собою за структурою управління та компетенцією органів управління. Вищим органом є Загальні збори, до компетенції яких належать усі питання, що стосуються господарських товариств. Кворум прийняття рішень Загальних зборів встановлюється статутом товариств та законом. Виконавчий орган господарських товариств може бути одноосібним та колегіальним. До повноважень виконавчого органу господарських товариств належить здійснення управління поточною діяльністю товариством. Виконавчий орган підзвітний Загальним зборам учасників. Але у повного та командитного товариства, управління господарською діяльністю здійснюється безпосередньо через учасників такого товариства. Статтею 122 Цивільного кодексу України [1] передбачено три варіанти ведення справ учасниками повного товариства: усіма учасниками спільно; одним із учасників; кожний має право діяти від імені товариства. Якщо конкретного порядку в засновницькому договорі не визначено, діятиме останній варіант. Управління діяльністю командитного товариства здійснюється повними учасниками у порядку, встановленому Цивільним кодексом України для повного товариства. Вкладники не мають права брати участі в управлінні діяльністю командитним товариством.

8. Оскільки і учасники повного товариства, і повні учасники командитного товариства безпосередньо здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства, на них поширюється законодавча вимога щодо обов'язкової наявності статусу підприємця. Відтак, у порівнянні з іншими видами господарських товариств, коло осіб, які можуть бути учасниками повного товариства та повними учасниками командитного товариства, значно вужче і обмежується тільки суб'єктами підприємницької діяльності [1].

9. Учасники господарського товариства мають право:

- 1) брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в установчому документі, крім випадків, встановлених законом;
- 2) брати участь у розподілі прибутку товариства і одержувати його частину (дивіденди);
- 3) вийти у встановленому порядку з товариства;
- 4) здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві у порядку, встановленому законом;
- 5) одержувати інформацію про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом [1].

РОЗДІЛ 2.

ПОРЯДОК ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ ШЛЯХОМ ЛІКВІДАЦІЇ

2.1. Порядок державної реєстрації створення господарських товариств

Господарські товариства можуть бути створені за рішенням засновників або внаслідок злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючих господарських організацій, шляхом заснування нової господарської організації, з додержанням вимог законодавства, згідно Господарського кодексу України [2].

Усі господарські товариства, незалежно від їх організаційно-правової форми підлягають обов'язковій державній реєстрації у порядку, визначеному законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [3].

Особливості реєстрації господарських товариств, які здійснюють страхову діяльність, а також професійну діяльність на ринку цінних паперів, визначаються Господарським кодексом України та відповідними законами України, згідно Господарського кодексу України [2]. Товариства, що займаються банківською діяльністю, реєструються Національним банком України в порядку, визначеному законодавством України про банки і банківську діяльність, згідно Закону України «Про господарські товариства» [4].

Державна реєстрація господарських товариств відбувається у два етапи:

1) Організація товариства. На даному етапі визначається коло засновників (учасників) товариства, розробляються та затверджуються установчі документи товариства, частково або цілком формується початковий капітал (якщо це передбачено законом або установчим договором). Якщо акціонерне товариство або товариство з обмеженою чи додатковою відповідальністю створюється

кількома учасниками, ці особи в разі необхідності визначити взаємовідносини між собою щодо створення товариства укладають у письмовій формі договір, який встановлює порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства, розмір статутного капіталу, частку в статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови. Договір про заснування товариств не є установчим документом. Такий договір не подається для державної реєстрації товариства [14].

Якщо в установчих документах товариства не вказано строк його діяльності, товариство визнається створеним на невизначений строк, згідно Закону України «Про господарські товариства» [4].

2) Державна реєстрація створення господарського товариства. На цьому етапі утворене товариство отримує статус юридичної особи і одночасно суб'єкта підприємницької діяльності, що дозволяє йому здійснювати підприємницьку діяльність, бути учасником правовідносин [14].

Реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, здійснюють територіальні органи Департаменту державної реєстрації та нотаріату, що підпорядковується Міністерству юстиції України. Державну реєстрацію здійснюють: державні реєстратори та нотаріуси. Державна реєстрація створення господарського товариства, як юридичної особи, проводиться державним реєстратором або нотаріусом за місцезнаходженням такого господарського товариства, згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [3]. Відомості юридичної особи включаються в Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, відкритий для загального ознайомлення. Порушення встановленого законом порядку створення юридичної особи або невідповідність її установчих документів закону є підставою для відмови в державній реєстрації юридичної особи. Відмова в державній реєстрації з інших мотивів (недоцільність тощо) не допускається. Внаслідок державної реєстрації створення юридичної особи, у

єдиний державний реєстр вносяться відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, її найменування державною українською мовою (найменування іноземною мовою, якщо це передбачено статутом), місцезнаходження, органи управління, засновників, юридичну адресу, види економічної діяльності, контактні дані [14].

Найменування юридичної особи не може бути тотожним найменуванню іншої юридичної особи. У найменуванні юридичних осіб забороняється використовувати: повне чи скорочене найменування державних органів або органів місцевого самоврядування, або похідні від цих найменувань, або історичні державні найменування, перелік яких установлює Кабінет Міністрів України, – у найменуваннях юридичних осіб приватного права; символіку комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, заборона використання яких встановлена Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [3]. Найменування юридичної особи має бути вказано державною українською мовою.

Ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3], визначає перелік документів, що подаються заявником для державної реєстрації юридичної особи:

«1) заява про державну реєстрацію створення юридичної особи за формою 1, або заява на проведення державної реєстрації юридичної особи, утвореної шляхом реорганізації діючої (діючих) юридичної особи (юридичних осіб) у результаті злиття, поділу, виділу або перетворення, за формою 2. Заява має бути заповнена машино друком та підписана особою, що уповноважена на подання документів державному реєстратору;

2) рішення засновників Товариства про створення юридичної особи, примірник оригіналу або нотаріально засвідчену копію».

У разі заснування акціонерного товариства однією особою, рішення, які повинні прийматися зборами засновників, приймаються цією особою одноосібно і оформляються рішенням про намір заснувати товариство. Якщо єдиним засновником товариства є фізична особа, її підпис на рішенні про намір заснувати товариство підлягає нотаріальному засвідченню, згідно Закону України «Про акціонерні товариства» [5].

3) установчий документ юридичної особи – у разі створення юридичної особи на підставі власного установчого документа. Акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю подають один примірник оригіналу Статуту. Підписи засновників товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю у статуті підлягають нотаріальному посвідченню, згідно Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6]. Товариство з обмеженою відповідальністю може бути створене на підставі типового модельного статуту, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 367 від 27 березня 2019 року, в такому разі власний установчий документ для державної реєстрації не надається, а в рішенні про створення, яке підписується усіма засновниками, зазначаються відомості про вид товариства, його найменування, місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, склад засновників та учасників, розмір статутного (складеного) капіталу, розмір часток кожного з учасників, порядок внесення ними вкладів, а також інформація про провадження діяльності на основі модельного статуту, згідно Закону України «Про господарські товариства» [4]. Справжність підписів засновників (учасників) або уповноваженої особи засвідчується нотаріально, згідно Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [4]. Повні та командитні товариства надають один примірник оригіналу засновницького договору.

4) документ, що підтверджує реєстрацію іноземної особи у країні її місцезнаходження (витяг із торговельного, банківського, судового реєстру тощо), – у разі створення юридичної особи, засновником (засновниками) якої є іноземна юридична особа;

5) примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) передавального акта – у разі створення юридичної особи в результаті перетворення або злиття;

б) примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) розподільчого балансу – у разі створення юридичної особи в результаті поділу або виділу;

б) Документ, що засвідчує повноваження (нотаріально посвідчена довіреність) – якщо документи подаються представником товариства».

Документи для державної реєстрації можуть подаватися у паперовій або електронній формі. У паперовій формі документи подаються особисто заявником або поштовим відправленням. Документи приймаються державним реєстратором за описом, примірник якого в день їх надходження видається заявнику з відміткою про дату їх отримання та кодом доступу в той спосіб, відповідно до якого були подані документи, відповідно до Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань [4].

Строк розгляду документів, поданих для державної реєстрації, встановлений п. 1 ст. 26 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [4], і складає 24 години після надходження документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, крім вихідних та святкових днів [4].

В результаті проведення державної реєстрації створення юридичної особи, державний реєстратор надає заявнику товариства виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, – документ у паперовій формі, який формується за результатами проведення реєстраційних дій і містить відомості про юридичну особу або її відокремлений підрозділ (у тому числі про взяття на облік в органах державної статистики та державної фіскальної служби. Виписка надається з проставленням підпису та печатки державного реєстратора, відповідно до Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань [4].

Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [4] встановлюються вимоги до оформлення документів, що подаються для державної реєстрації:

«1) документи мають бути викладені державною мовою та додатково, за бажанням заявника, – іншою мовою (крім заяви про державну реєстрацію);

2) текст документів має бути написаний розбірливо (машинодруком або від руки друкованими літерами);

3) документи не повинні містити підчищення або дописки, закреслені слова та інші виправлення, не обумовлені в них, орфографічні та арифметичні помилки, заповнюватися олівцем, а також містити пошкодження, які не дають змоги однозначно тлумачити їх зміст;

4) заява про державну реєстрацію підписується заявником. У разі подання заяви про державну реєстрацію поштовим відправленням справжність підпису заявника повинна бути нотаріально засвідчена;

5) рішення уповноваженого органу управління юридичної особи повинно бути оформлено з дотриманням вимог, встановлених законом, та відповідати законодавству.

б) установчий документ юридичної особи (крім юридичної особи, яка створена та діє на підставі модельного статуту) викладається у письмовій формі, прошивається, пронумеровується та підписується засновниками (учасниками), уповноваженими ними особами або головою та секретарем загальних зборів».

Відмова у проведенні державної реєстрації створення юридичної особи може бути надана державним реєстратором з наступних причин:

1) документи подано особою, яка не має на це повноважень;

2) документи подані до неналежного суб'єкта державної реєстрації;

3) документи суперечать вимогам Конституції та законів України;

4) порушено встановлений законом порядок створення юридичної особи;

5) невідповідність найменування юридичної особи вимогам закону;

б) щодо засновника (учасника) юридичної особи, що створюється, проведено державну реєстрацію рішення про припинення юридичної особи в результаті її ліквідації.

Повідомлення про відмову у проведенні державної реєстрації повинно містити посилання на конкретну норму (пункт, статтю) законодавства із зазначенням, що саме порушено під час оформлення та подання документів, а також повинно бути зазначено, який саме пункт чи стаття поданого заявником документа (статуту, протоколу тощо) не відповідає нормам законодавства, відповідно до Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань [4]. Відмова у державній реєстрації з підстав, не передбачених ст. 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [4] не допускається.

Адміністративний збір за проведення державної реєстрації створення господарських товариств не справляється.

2.2. Порядок та підстави припинення господарських товариств шляхом ліквідації

Припинення діяльності господарських товариств може здійснюватися шляхом реорганізації (злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення) або ліквідації. Ліквідацією є процедура припинення юридичної особи, встановлена законом та установчими документами такої особи, в результаті якої юридична особа припиняє своє існування [39]. За підсумком процедури ліквідації до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань державним реєстратором вноситься запис про припинення юридичної особи.

Підставами припинення господарського товариства є передбачені законом або установчими документами обставини, що призводять до припинення його існування як юридичної особи. В залежності від підстав,

можна виділити добровільне та примусове припинення суб'єктів господарювання. (стаття Петров Є.В, <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1290/1>). Дані підстави наведені в ч. 1 ст. 110 Цивільного кодексу України [1].

Суб'єктами господарювання є юридичні та фізичні особи, учасники господарських відносин, що зареєстровані в установленому законом порядку та які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством, згідно Господарського кодексу України [2].

Серед добровільних обставин припинення господарських товариств можна визначити: ліквідацію за рішенням власника (власників) або вищого органу суб'єкта господарювання, та передбачені законом чи установчими документами обставини, а саме – закінчення строку, на який створювалося господарське товариство або досягнення мети, поставленої засновниками під час створення господарського товариства [38].

Підставами для примусового припинення господарського товариства є: рішення суду про ліквідацію товариства за позовом відповідного органу державної влади; через допущені порушення, при створенні такого товариства, які не можливо усунути, за позовом учасника юридичної особи, чи відповідного органу державної влади; або за рішенням суду про ліквідацію господарського товариства в інших випадках, встановлених законом, в тому числі у разі визнання товариства банкрутом, відповідно до Цивільного кодексу України [1]. При чому, якщо за позовом про ліквідацію Товариства звернувся орган державної влади, ліквідатором даного суб'єкта господарювання може бути призначений цей же орган державної влади, якщо він наділений такими повноваженнями [1].

Особливості припинення банку як юридичної особи встановлюються законом України «Про банки і банківську діяльність».

Випадки реорганізації господарських товариств можуть бути як добровільними, так і примусовими. На відміну від ліквідації, внаслідок якої відбувається повне припинення існування юридичної особи, реорганізація є відносним припиненням діяльності суб'єкта господарювання, при збереженні прав, обов'язків та майна такого суб'єкта, у порядку правонаступництва до іншого суб'єкта господарювання [37].

Способи та порядок реорганізації суб'єктів господарювання встановлені ст. 106, 107 Цивільного кодексу України. Реорганізація може відбуватися шляхом злиття, приєднання, виділу та перетворення [1].

Перетворенням юридичної особи є зміна її організаційно-правової форми. У разі перетворення до новоутвореної юридичної особи переходить усе майно, всі права та обов'язки попередньої юридичної особи, відповідно до Цивільного кодексу України [1].

Виділом (поділом) є перехід за розподільчим актом (балансом) частини майна у відповідних частках, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох новоутворених юридичних осіб. За результатом рішення суду, або вищого органу юридичної особи, призначаються учасники або орган юридичної особи, які мають скласти та затвердити розподільчий баланс. Юридична особа, утворена внаслідок виділу, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, з якої був здійснений виділ, відповідно до Цивільного кодексу України [1].

Злиттям є процес, внаслідок якого дві чи більше юридичних осіб утворюють нову юридичну особу. Внаслідок злиття все майно, права та обов'язки переходять до новоутвореної юридичної особи [1].

Приєднанням є процедура, у ході якої одна або більше юридичних осіб приєднуються до іншої юридичної особи. В результаті приєднання до цієї останньої юридичної особи переходить все майно, права та обов'язки приєднаних юридичних осіб.

Отже, в результаті реорганізації юридичної особи, до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та

громадських формувань, державним реєстратором вноситься запис про припинення однієї юридичної особи або юридичних осіб, які зазнали процедури злиття, приєднання, виділу, поділу або перетворення, та запис про створення нової (нових) юридичних осіб, до яких, в результаті реорганізації, переходять всі права та обов'язки юридичних осіб, що зазнали процедури реорганізації.

Скасування державної реєстрації юридичної особи за рішенням суду, якщо таке рішення було прийнято судом до 1 липня 2004 року, у разі визнання реєстрацію такої юридичної особи недійсною, відбувається за спрощеною процедурою припинення, що передбачена ч. 6 ст. 25 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3]

Відповідно до ч. 1 ст. 105 Цивільного кодексу України [1], учасники юридичної особи, суд, або орган, що прийняв рішення про ліквідацію, зобов'язані протягом трьох робочих днів з дати прийняття такого рішення повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію за місцезнаходженням юридичної особи, що ліквідується.

Учасники суб'єкта господарювання, суд, або орган, що прийняв рішення про ліквідацію, призначають ліквідаційну комісію, її склад, голову ліквідаційної комісії або ліквідатора, та встановлюють порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до суб'єкта господарювання, що припиняється.

Порядок ліквідації юридичної особи в процесі банкрутства встановлюється Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Порядок ліквідації господарських товариств встановлений безпосередньо установчими документами таких товариств та ст. 111 Цивільного кодексу України [1].

Рішення власників (учасників) або вищого органу господарського товариства про припинення товариства шляхом ліквідації оформлюються протоколом. Вимоги до змісту протоколу встановлені ч. 7 ст. 15 Закону України

«Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3]: рішення про припинення юридичної особи має містити відомості про персональний склад комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії), її голову або ліквідатора, реєстраційні номери облікових карток платників податків або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), про порядок та строк заявлення кредитором своїх вимог [3]. Кворум та порядок прийняття рішення власниками (учасниками) або вищим органом товариства встановлений статутом такого товариства, а також відповідним законом, який визначає порядок припинення господарського товариства. Для товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю такий порядок встановлюється Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», для акціонерних товариств – Законом України «Про акціонерні товариства», і для командитних та повних товариств – Цивільним кодексом України. Зазвичай, законом встановлений кворум у розмірі три чверті голосів [6] або більш як три чверті голосів [5] усіх учасників, які мають право голосу з відповідних питань. Установчими документами товариства може бути встановлений кворум від мінімальної кількості голосів, що встановлена відповідним законом, яким регулюється діяльність товариства, до ста відсотків голосів.

Функції ліквідаційної комісії можуть бути покладені на органи управління господарським товариством [1]. Відповідно, ліквідатором господарського товариства може бути призначений виконавчий орган такого товариства, якщо він одноосібний, або член виконавчого органу у разі, якщо він є колегіальним.

З моменту призначення ліквідаційної комісії або ліквідатора юридичної особи, до останніх переходять всі повноваження щодо управління юридичною особою. Голова та члени ліквідаційної комісії або ліквідатор приймають всі рішення щодо ліквідаційної процедури, здійснюють представництво юридичної

особи перед третіми особами або у суді, відповідно до Цивільного кодексу України [1].

Строк заявлення кредитором своїх вимог до господарського товариства, що припиняється, не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення щодо рішення про ліквідацію товариства. Кожна окрема вимога кредитора, в тому числі вимоги органів фіскальної служби щодо сплати податків, та органів пенсійного фонду та фонду соціального страхування, щодо сплати єдиного соціального внеску та страхових внесків, розглядається, і в результаті прийняття відповідних рішень, надсилається в письмовому вигляді поштовим відправленням кредиторам, протягом тридцяти днів з дня отримання товариством заявлених кредитором вимог, відповідно до Цивільного кодексу України [1].

Після прийняття рішення власниками (учасниками) або вищим органом господарського товариства про припинення шляхом ліквідації, протягом трьох робочих днів, з дня прийняття такого рішення, голова ліквідаційної комісії, ліквідатор, або уповноважена ліквідатором особа, має звернутися до органів виконавчої влади, що здійснюють державну реєстрацію, за своїм місцезнаходженням, з метою внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, запису про перебування товариства в стані припинення.

До державного реєстратора, для внесення запису про перебування юридичної особи в стані припинення, надається примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) протоколу (рішення) учасників господарського товариства або відповідного органу товариства, про припинення шляхом ліквідації, та нотаріально посвідчена довіреність у разі, якщо документи надаються представником господарського товариства. Довіреність має бути видана від голови ліквідаційної комісії або від ліквідатора товариства.

Державний реєстратор, окрім запису про перебування господарського товариства в стані припинення, також вносить до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань

відомості про голову комісії з припинення або ліквідатора, дату, з якої товариство перебуває в процесі припинення та строк, визначений учасниками товариства або органом, що прийняв рішення про ліквідацію, для заявлення кредитором своїх вимог. Адміністративний збір за внесення державним реєстратором запису про перебування господарського товариства в стані припинення не справляється.

Після внесення державним реєстратором запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань про перебування господарського товариства в стані припинення, відомості про ліквідацію такого товариства автоматично надсилаються до органів доходів і зборів. В свою чергу, контролюючі органи, у відповідь на таке повідомлення надсилають державному реєстратору заперечення, про внесення державним реєстратором запису до єдиного державного реєстру про остаточне припинення товариства. Таке заперечення діє до тих пір, доки товариство не пройде в органах доходів і зборів аудиторську перевірку у зв'язку із ліквідацією, та не здійснить повний розрахунок по сплаті податків та страхових внесків.

У разі, якщо органи доходів і зборів не надіслали державному реєстратору заперечення про припинення господарського товариства протягом двох місяців, таке товариство може бути припиненим за принципом мовчазної згоди, згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3]. При цьому, потрібно врахувати встановлені рішенням учасників (власників) або органом що прийняв рішення про ліквідацію, строки для заявлення кредитором своїх вимог. Запис про припинення за рішенням мовчазної згоди не може бути внесений раніше закінчення строку для заявлення кредитором своїх вимог.

Прийняте рішення про ліквідацію товариства можливо скасувати. Для цього державному реєстратору подається примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) рішення учасників юридичної особи про скасування рішення про припинення юридичної особи.

Після внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань запису про перебування господарського товариства в стані припинення, ліквідаційна комісія або ліквідатор зобов'язані вжити всіх необхідних заходів для стягнення дебіторської заборгованості товариства, що ліквідується, заявити вимоги та позови про стягнення заборгованості боржникам та письмово повідомити останніх про ліквідацію товариства, відповідно до Цивільного кодексу України [1].

Якщо господарське товариство на момент процедури ліквідації має відкриті діючі філії, представництва або відокремлені підрозділи, вони підлягають закриттю та ліквідуються одночасно з господарським товариством ЦКУ. До філій, представництв та відокремлених підрозділів товариства вживаються ті ж самі заходи по ліквідації, що й до товариства – засновника, що ліквідується.

Відповідно до Цивільного кодексу України [1], від час проведення процедури ліквідації господарського товариства, ліквідаційна комісія або ліквідатор зобов'язані вчинити наступні заходи:

«1) виявити кредиторів та направити їм відповідні повідомлення з проханням направити свої вимоги;

2) закрити усі поточні банківські рахунки, крім рахунка, який використовується для розрахунку з кредиторами;

3) забезпечити проведення незалежної оцінки та інвентаризації майна товариства;

4) в установленому законом порядку звільнити працівників товариства;

5) повідомити контролюючі органи за місцем обліку товариства, про його ліквідацію (п.11.1. Порядку обліку платників податків і зборів, затвердженого Наказом МФУ № 1588 від 09.12.2011 р.), в тому числі, надати до органу Державної фіскальної служби за місцем обліку товариства, заяву з проханням провести аудиторську перевірку у зв'язку з припиненням господарського товариства шляхом ліквідації.

б) після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами скласти проміжний ліквідаційний баланс, що містить відомості про склад майна товариства, та перелік пред'явлених кредиторами вимог та результат їх розгляду. Проміжний ліквідаційний баланс затверджується судом, учасниками товариства чи органом, що прийняв рішення про ліквідацію;

9) здійснити розрахунок по сплаті податків та зборів, єдиного соціального внеску, страхових внесків;

10) здійснити розрахунок з кредиторами;

11) у разі недостатньої кількості грошових коштів для розрахунку з кредиторами, ліквідаційна комісія (ліквідатор) організувати продаж усього майна товариства;

12) після завершення розрахунків з кредиторами, скласти ліквідаційний баланс, затвердити його судом, учасниками товариства чи органом, що прийняв рішення про ліквідацію, та організувати подання ліквідаційного балансу до органів доходів і зборів;

13) Майно, що залишилось після задоволення вимог кредиторів та сплати податків, передати учасникам (власникам) товариства за актом приймання-передачі, якщо інше не встановлено установчими документами товариства;

14) пройти процедуру аудиторської перевірки в органах доходів і зборів у строки, що встановлюються аудитором контролюючого органу, у відповідь на раніше подану заяву з проханням провести аудиторську перевірку, в тому числі надати до контролюючих органів усю необхідну звітність, що може бути затребувана аудитором в ході такої перевірки;

15) в установленому законодавством порядку передати архівним установам документи, що підлягають обов'язковому зберіганню».

Після завершення аудиторської перевірки, та у разі відсутності заборгованості господарського товариства по сплаті податків, страхових внесків, єдиного соціального внеску, штрафів та пені, перед контролюючими органами, та у разі надання до контролюючих органів усієї необхідної звітності, що була затребувана аудитором в ході перевірки, в органах доходів і зборів

підписується консолідований електронний обхідний лист, що закріплений за товариством, що ліквідується. За результатами підписання такого електронного обхідного листа, органи доходів і зборів надсилають державному реєстратору повідомлення, про відсутність з боку органів доходів і зборів заперечення щодо внесення запису державним реєстратором про припинення господарського товариства, що ліквідується.

По завершенню процедури ліквідації, голова ліквідаційної комісії, ліквідатор або уповноважена ними особа, повторно звертається до державного реєстратора з метою внесення запису до єдиного державного реєстру про остаточне припинення господарського товариства. Державному реєстратору надаються такі документи: заява про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації; довідка архівної установи про прийняття документів, що відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню, згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3]. Нотаріально посвідчена довіреність у разі, якщо документи надаються представником господарського товариства. Довіреність має бути видана від голови ліквідаційної комісії або від ліквідатора товариства.

Адміністративний збір за проведення реєстраційної дії припинення юридичної особи не справляється.

В результаті державний реєстратор вносить запис про припинення господарського товариства до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. При цьому, відомості про найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ, засновників, органи управління, юридичну адресу, види економічної діяльності, керівника, голову ліквідаційної комісії або ліквідатора, залишаються в Єдиному державному реєстрі. Зняття з обліку в органах доходів і зборів, пенсійного фонду та органах статистики відбувається автоматично, після внесення державним реєстратором запису до Єдиного державного реєстру про припинення юридичної особи.

Господарське товариство вважається припиненим з моменту внесення відповідного запису про припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. ЦКУ

Висновки до розділу 2

Аналіз змісту порядку державної реєстрації створення та припинення господарських товариств шляхом ліквідації дозволяє зробити такі висновки.

1. Господарські товариства можуть бути створені на підставі рішення засновників або внаслідок злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючих господарських організацій, шляхом заснування нової господарської організації [2].

2. Усі господарські товариства підлягають обов'язковій державній реєстрації у порядку, визначеному законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [3].

3. Державна реєстрація створення господарських товариств відбувається у два етапи. На першому етапі визначається склад засновників товариства, розробляються та затверджуються установчі документи товариства, частково або цілком формується початковий капітал. Учасники визначають місцезнаходження товариства, види економічної діяльності, склад та компетенцію керівних органів.

На другому етапі на підставі раніше затверджених засновниками установчих документів, здійснюється державна реєстрація створення господарського товариства. Новостворене товариство отримує статус юридичної особи і одночасно суб'єкта підприємницької діяльності, що дозволяє йому здійснювати підприємницьку діяльність, бути учасником правовідносин.

4. Реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань,

здійснюють територіальні органи Департаменту державної реєстрації та нотаріату, що підпорядковується Міністерству юстиції України. Реєстраційні дії здійснюють державні реєстратори та нотаріуси.

5. В результаті державної реєстрації створення господарського товариства, до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державний реєстратор вносить відомості про новостворене товариство, що є відкритими для загального ознайомлення, та надає заявнику виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

6. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», встановлює: перелік документів, що подаються з метою державної реєстрації створення юридичної особи, вимоги до оформлення документів, строк розгляду документів, поданих для державної реєстрації та підстави для відмови у проведенні реєстраційної дії державним реєстратором.

7. Припинення діяльності господарських товариств може здійснюватися шляхом реорганізації (злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення) або ліквідації. Ліквідацією є процедура припинення, встановлена законом та установчими документами господарського товариства, що припиняється. В результаті ліквідації юридична особа припиняє своє існування [39].

8. Підставами припинення господарського товариства є передбачені законом або установчими документами обставини, що призводять до припинення його існування як юридичної особи. В залежності від підстав, можна виділити добровільне та примусове припинення суб'єктів господарювання [38]. Добровільними обставинами припинення є: ліквідація за рішенням власника (власників) або вищого органу управління, закінчення строку, на який створювалося господарське товариство або досягнення мети, поставленої засновниками під час створення господарського товариства [2]. Примусовими обставинами є: рішення суду про ліквідацію за позовом відповідного органу державної влади, допущені порушення, при створенні

господарського товариства, які не можливо усунути, за позовом учасника товариства, чи відповідного органу державної влади, або за рішенням суду про ліквідацію господарського товариства в інших випадках, встановлених законом, в тому числі у разі визнання товариства банкрутом, відповідно до Цивільного кодексу України [1].

9. Способи та порядок реорганізації суб'єктів господарювання встановлені ст. 106, 107 Цивільного кодексу України. Реорганізація може відбуватися шляхом злиття, приєднання, виділу та перетворення [1].

10. Порядок ліквідації господарських товариств встановлений ст. 111 Цивільного кодексу України [1] та установчими документами.

11. Рішення власників (учасників) або вищого органу господарського товариства про припинення товариства шляхом ліквідації оформлюються протоколом. Вимоги до змісту протоколу встановлені ч. 7 ст. 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3].

12. Кворум та порядок прийняття рішення власниками (учасниками) або вищим органом товариства встановлений статутом та відповідним законом, який визначає порядок припинення господарського товариства. Для товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю такий порядок встановлюється Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», для акціонерних товариств – Законом України «Про акціонерні товариства», і для командитних та повних товариств – Цивільним кодексом України.

13. З моменту призначення ліквідаційної комісії або ліквідатора юридичної особи, до останніх переходять всі повноваження щодо управління юридичною особою. Голова та члени ліквідаційної комісії або ліквідатор приймають всі рішення щодо ліквідаційної процедури, здійснюють представництво юридичної особи перед третіми особами або у суді, відповідно до Цивільного кодексу України [1].

14. Господарське товариство вважається припиненим з моменту внесення відповідного запису про припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. ЦКУ

РОЗДІЛ 3.

СТАНОВЛЕННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ТА ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ

3.1. Становлення та розвиток Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань

З моменту проголошення незалежності України та до наших днів, система державної реєстрації прав зазнала суттєвого розвитку та неодноразово була піддана змінам. Стрімкий розвиток економіки, бізнесу та законодавчого інституту суб'єктів господарювання вимагав своєчасного вдосконалення системи державної реєстрації України. На момент проголошення незалежності України, централізованої системи єдиних державних реєстрів не існувало. Місцеві органи виконавчої влади здійснювали державну реєстрацію юридичних осіб і вели окремий облік відомостей про власників та керівників юридичних осіб.

Обов'язки щодо запровадження та ведення реєстру підприємств та організацій у 1992 році були покладені на Державний комітет статистики [56], оскільки централізованою була лише система статистичної звітності. Щодо сучасного аналогу коду ЄДРПОУ, до 1993 року в Україні діяв Загальносоюзний класифікатор підприємств та організацій (рос. ОКПО – «общесоюзный классификатор предприятий и организаций» [28]. Підприємству або організації при створенні присвоювався «код ОКПО».

Постановка на облік до органів статистики, контролюючих органів ті інших відомств здійснювалась окремо для кожного відомства, що ускладнювало процедуру державної реєстрації та суттєво збільшувало тривалість державної реєстрації підприємств та організацій. Після постановки на облік, органи статистики, галузеві міністерства та відомства формували відокремлені бази даних (реєстри) про підприємства та організації.

Консолідованими вони не були, що ускладнювало взаємодію підприємств з органами влади та контролюючими органами. Єдиного підходу до систематизації відомостей про підприємства та організації не існувало, виникали значні труднощі в накопиченні, зберіганні відомостей про підприємства, та доступу до них [35].

14 липня 1993 року Кабінет Міністрів України приймає Постанову «Про Державний реєстр звітних (статистичних) одиниць України» [49], згідно з п. 4 до Державного реєстру звітних (статистичних) одиниць України включались відомості про всіх юридичних та фізичних осіб, які здійснювали підприємницьку діяльність на території України [56]. Пунктом 3 згаданої постанови Кабінету Міністрів України, розроблення і ведення Державного реєстру звітних (статистичних) даних покладено на Міністерство статистики.

З 1994 року почав діяти Загальноукраїнський класифікатор підприємств та організацій. Підприємствам та організаціям надавався «Код ЗКПО» (10/12 цифр), він став обов'язковим для ідентифікації юридичних осіб. Найменування «Код ЗКПО» використовувалось до 1996 року. Система збирання, зберігання та обробки даних про підприємства та організації усіх форм власності протягом 1993 – 1995 років здійснювалася згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про Державний реєстр звітних (статистичних) одиниць України» [37].

Кабінет Міністрів України 8 червня 1995 року приймає Постанову «Про внесення змін і доповнень до Державної програми переходу України на міжнародну систему обліку і статистики» [39], а у 1996 році створюється ЄДРПОУ відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про створення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України» від 22 січня 1996 року [42]. ЄДРПОУ – це автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання даних про юридичних осіб всіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, що знаходяться на території України та за її межами [51]. Реєстр ЄДРПОУ ведеться з метою забезпечення єдиного державного обліку та ідентифікації суб'єктів господарювання, а також проведення спостережень за

структурними змінами в економіці щодо створення, реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення), припинення та видів економічної діяльності суб'єктів господарювання [63]. Відповідно, код ЄДРПОУ – унікальний ідентифікаційний номер юридичної особи або фізичної особи-підприємця, структура коду восьмирозрядна, серійно-порядкова. Присвоєння ідентифікаційних кодів з Реєстру здійснюється: державними реєстраторами – суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [59]; органами державної статистики, суб'єктами, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [57]; та відповідними центральними органами виконавчої влади [36].

Код ЄДРПОУ зберігається за суб'єктом якому він присвоєний, протягом усього періоду його існування, і є унікальним. Він є обов'язковим для використання в усіх видах звітних та облікових документів суб'єкта господарювання і зазначається на його печатках та штампах. У всіх документах (адміністративних, фінансових чи інших), де фігурує підприємство, обов'язково вказується ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ [51].

Забезпечення формування бази даних ЄДРПОУ відбувалося на основі Державного реєстру звітних (статистичних) одиниць України із збереженням присвоєних суб'єктам господарської діяльності ідентифікаційних кодів [48]. Державні податкові інспекції з 01 квітня 1996 року вважали не дійсними та не приймали звіти, декларації та платіжні доручення підприємств, без зазначення ідентифікаційних кодів за ЄДРПОУ [51].

З 01 січня 2004 року набрав чинності Цивільний кодекс України [47], ст. 91 якого встановлено, що «цивільна правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. Юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. Юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом», [56] ч. 4 ст. 87 та ч. 1 ст. 89).

З 1 червня 2004 року в Україні також починає діяти нова класифікація організаційно-правових форм (КОПФГ ДК 002:2004), яку розроблено на виконання Постанови Кабінету Міністрів України «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу України на міжнародну систему статистики і обліку» [62].

Що стосується становлення та розвитку ЄДРПОУ, то з 01 липня 2004 року набрав чинності Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців», згідно з яким передбачалося створення централізованого єдиного державного реєстру юридичних осіб. Відтепер, державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб, згідно зі ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [51], полягає у засвідченні факту створення або припинення юридичної особи шляхом внесення відповідних записів до ЄДР. Так, згідно ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [34], ЄДРПОУ визначається як автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Також з'являється свідоцтво про державну реєстрацію, що засвідчує факт внесення запису про державну реєстрацію суб'єкта господарювання до Єдиного державного реєстру. Державний реєстратор здійснює оформлення та видачу свідоцтва виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районних та місцевих державних адміністраціях за місцезнаходженням юридичної особи [27].

Окрім бази даних ЄДРПОУ, Україні також існує ЄДР (Єдиний державний реєстр), що був створений і вівся Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва, що пізніше був реорганізований у Державну регуляторну службу України.

Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва була спеціально уповноваженим центральним органом

виконавчої влади з питань державної реєстрації і підпорядковувалася Кабінету Міністрів України. Протягом 2003 року було здійснено цілу низку важливих заходів, що сприяли розвитку системи державної реєстрації в Україні, а саме:

- 1) введення в дію програмно-технічного комплексу для ведення бази ЄДРПОУ;
- 2) розробка програмного забезпечення центральної частини бази ЄДРПОУ та автоматизованого робочого місця «Державний реєстратор»;
- 3) запровадження гарячої лінії для державних реєстраторів і підприємців;
- 4) проведення переговорів з Європейським реєстром бізнесу (ЕВР) на предмет входження України до цього реєстру [51].

В результаті, система єдиної державної реєстрації почала поєднувати нормативно-правову базу реєстраційної процедури з одночасним введенням даних до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що в свою чергу запровадило дієвий механізм унеможливлення реєстрації фіктивних підприємств, зробило доступною і прозорою інформацію щодо відомостей суб'єктів господарювання.

Те, що в законі про державну реєстрацію містяться положення щодо Єдиного державного реєстру, високо оцінюється в науковій літературі. Так, Н. Руденко зазначає, що «Реєстр повинен забезпечувати потреби учасників комерційного обігу в інформації про третіх осіб та щодо захисту прав і законних інтересів таких учасників. Можливо, найбільшою цінністю закону є створення банку даних, який забезпечить третіх осіб достовірною інформацією про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Її достовірність підкріплюється тим, що відомості Єдиного державного реєстру вважаються вірними, доки в них не внесено змін, що має відповідні цивільно-правові наслідки, та вимогою щорічного поновлення даних. Такий реєстр є унікальним для України. Об'єднавши відомості різного характеру (статистичні, комерційні, індивідуальні), він забезпечить учасників цивільного обороту й органи державної влади достовірною інформацією про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. По-друге, учасники цивільного обороту зможуть отримати

достовірну інформацію про фактичне існування юридичних осіб, а саме про момент їх створення, місцезнаходження, засновників та осіб, що мають право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без довіреності, про наявність обмежень щодо представництва юридично особи, про розмір статутного (складеного) капіталу, відомості про перебування особи в процесі припинення, утому числі про банкрутство. А це забезпечує захист від встановлення ділових відносин з фіктивними компаніями» [38].

На думку Н. Лисогора, «створення банку даних – Єдиного державного реєстру, який забезпечує третіх осіб достовірною інформацією про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – є найвагомим внеском закону. Передбачається відкритий оперативний доступ до даних Єдиного реєстру органами державної влади, юридичним та фізичним особам. Це дасть змогу підвищити ділову активність підприємців та створити умови поліпшення ведення прозорого бізнесу в Україні за рахунок спрощення пошуку партнерів по бізнесу та перевірки їх юридичного та фінансового стану, що, у свою чергу, приведе до захисту третіх осіб щодо дійсності чи не дійсності зобов'язань зареєстрованих суб'єктів господарювання (особливо тих, які мають обмежену відповідальність) та протидії протиправній (фіктивній) діяльності суб'єктів господарювання. Стає можливою реалізація принципу достовірності інформації, внесеної до Єдиного державного реєстру (тобто, відомості, які містяться в ньому, вважаються достовірними, і можуть бути використані в спорі з третіми особами, доки до них не внесено відповідних змін). Єдиний державний реєстр має стимулюючий характер для підприємця, оскільки йому вигідно швидше повідомити про зміни, які в нього сталися. Закон передбачає видання спеціалізованого друкованого засобу масової інформації, де публікуються відомості з Єдиного реєстру, та покладення на державного реєстратора зобов'язання публікації в ньому необхідних для процедур реєстрації повідомлень [42].

На сьогоднішній день Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань зазнав суттєвого

розвитку, він являє собою цілий програмно-технічний комплекс для ведення бази ЄДРПОУ та нормативно-правової бази реєстраційної процедури. Реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, здійснюють територіальні органи Департаменту державної реєстрації та нотаріату, що підпорядковується Міністерству юстиції України. Внаслідок реформ, була налагоджена автоматизована система обміну даними між ЄДРПОУ та контролюючими органами, органами статистики, державними відомствами та органами державної влади. Таким чином, постановка на облік юридичної особи до контролюючих органів та органів статистики сьогодні здійснюється протягом доби після державної реєстрації юридичної особи. Внаслідок реєстраційної дії, державний реєстратор в електронному вигляді відправляє відомості контролюючим органам та органам статистики. Важливо також відмітити, що Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань має публічний безкоштовний доступ, та являє собою відкритий електронний ресурс, що розташований в мережі інтернет за посиланням: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/>. Електронний ресурс Єдиного державного реєстру дозволяє формувати витяг з ЄДРПОУ, що містить відомості, актуальні на момент запиту або на визначену дату в електронному вигляді, без участі державного реєстратора, та має юридичну силу без підпису та печатки державного реєстратора. Згідно ч. 5 ст. 11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», «Витяги в паперовій та електронній формі мають однакову юридичну силу».

ЄДРПОУ містить такі відомості про юридичну особу: організаційно-правову форму та найменування (повне та скорочене), найменування іноземною мовою (якщо це передбачено установчими документами), індивідуальний ідентифікаційний номер за ЄДРПОУ, місцезнаходження юридичної особи, перелік засновників (учасників), органи управління та керівника юридичної особи, розмір статутного (складеного) капіталу, види

економічної діяльності, дані про відокремлені підрозділи, відомості про осіб, що мають право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без довіреності, у тому числі підписувати договори та дані про наявність обмежень щодо представництва від імені юридичної особи, дата та номер запису про державну реєстрацію створення (припинення), інформацію для здійснення зв'язку з юридичною особою, інші відомості, що передбачені Єдиним державним реєстром. Реєстраційні номери облікової картки платника податків засновників (учасників) та керівників юридичних осіб, є закритими для публічного доступу.

Завдяки науково-технічному прогресу, електронні сервіси все більше інтегруються у взаємодію фізичних та юридичних осіб з органами державної влади. Відтак, сьогодні Єдиний державний реєстр продовжує розвиватися та адаптуватися сучасним вимогам у сфері державної реєстрації. Наприклад, законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» передбачена можливість подавати документи не лише на паперовому носії, а ще й в електронній формі. Це стало можливим завдяки використанню електронного цифрового підпису та альтернативних електронному цифровому підпису засобів ідентифікації заявників. Ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» передбачено наявність порталу електронних сервісів у сфері державної реєстрації, та функції таких сервісів. Хоча, на сьогоднішній день подача документів в електронній формі, з метою проведення реєстраційних дій, можлива лише для державної реєстрації створення юридичних осіб, і не можлива для державної реєстрації змін до відомостей про юридичних осіб, та державної реєстрації змін до установчих документів юридичних осіб через ряд причин. Не виключено, що в майбутньому сервіс державної реєстрації стане повністю автоматизованим, та буде функціонувати без участі державних реєстраторів.

3.2. Правовий механізм захисту суб'єктів господарювання при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах

В процесі становлення законодавства України у сфері Державної реєстрації та Єдиного державного реєстру, з часів незалежності України, недосконалість державних реєстрів, що містила відомості про юридичних осіб та їх власників, відсутність їх консолідації, та відсутність централізованої системи державної реєстрації, призвели до випадків неправомірних реєстраційних дій, а саме – зміни учасників (власників) юридичних осіб за підробленими документами та внесення до реєстру недостовірних відомостей. Таке явище являє собою правопорушення у сфері власності та отримало найменування «рейдерство». Протягом останніх 15 років українські правники намагалися дати юридичне визначення цьому поняттю, яке б відрізняло його від «класичних» злочинів проти власності. Саме через це, «рейдерство» стало публіцистичним терміном, який використовується журналістами та політиками, але не юристами. [63]. Під «рейдерством» варто розуміти спосіб заволодіння чужим майном, такий злочин одночасно містить ознаки шахрайства, грабежу (розбою), легалізацію майна, здобутого злочинним шляхом, та іноді постановлення завідомо неправосудного судового рішення [63].

З розвитком законодавства у сфері державної реєстрації та запровадженням централізованого Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, випадки шахрайства та неправомірного відчуження корпоративних прав не зникли. Під корпоративними правами слід розуміти «права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами», згідно ч. 2 ст. 67

Господарського кодексу України [2]. Шахраї вдосконалювали методи правопорушень проти власності. Способи здійснення правопорушень змінювались прямо пропорційно вдосконаленню законодавства. У зв'язку з цим, органи влади постійно змушені реагувати та проводити відповідні реформи у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання.

Випадки рейдерського захоплення корпоративних прав здійснюються на підставі підроблених документів або неправосудного судового рішення. Наступним кроком є внесення до Єдиного державного реєстру відомостей про належність корпоративних прав підставним особам. Відповідно, відомості про справжніх учасників (власників) юридичних осіб видаляються. Одночасно також здійснюється зміна виконавчого органу суб'єкта господарювання, тобто керівника, оскільки саме керівник, згідно статутних документів, має право розпоряджатися майном суб'єкта господарювання, здійснює керівництво операційною діяльністю та розпоряджається всіма банківськими рахунками суб'єкта господарювання. Зрозуміло, що після державної реєстрації вищевказаних змін до Єдиного державного реєстру, шахраї, в особі підставних громадян, мають можливість розпоряджатися всім майном, активами та поточними рахунками, що належать потерпілій юридичній особі. Дії шахраїв відбуваються дуже оперативно, таким чином, власники юридичних осіб, які стали жертвами рейдерського захоплення їх корпоративних прав, дізнаються про факт здійснення правопорушення проти їх власності постфактум.

Міністерство Юстиції України, з метою протидії рейдерству та шахрайству у сфері державної реєстрації юридичних осіб, проводить цілу низку реформ, та намагається запроваджувати механізм захисту корпоративних прав власників бізнесу. Так у 2016 році, була створена комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації, яка діє при Міністерстві Юстиції України, діяльність якої регулюється Наказом Міністерства Юстиції України № 37/5 від 12 січня 2016 [28]. Комісія була створена з метою розгляду скарг на дії реєстраторів. Одночасно з цим, Міністерство Юстиції України з 01 січня 2016 року було наділено правом скасовувати оскаржені рішення про державну

реєстрацію, та вносити зміни у відповідні реєстраційні записи в Єдиному державному реєстрі [63]. Відповідно, за результатами розгляду скарг, Міністерство Юстиції має право приймати рішення про тимчасове блокування або анулювання неправомірної реєстраційної дії. Так, у власників бізнесу з'явилася можливість взаємодіяти з органами державної влади одразу після факту вчинення правопорушення, не очікуючи рішення суду внаслідок відкритого кримінального провадження.

Одним із найбільш дієвих методів захисту юридичних осіб, при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах, є обов'язкове нотаріальне посвідчення підписів учасників (власників) корпоративних прав у правочинах. Так, розділом 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3] передбачені вимоги до оформлення документів та перелік документів, необхідних для проведення державним реєстратором реєстраційних дій. При державній реєстрації створення господарських товариств, обов'язковими є підписи учасників (власників) товариств в установчому документі. При державній реєстрації внесення змін до Єдиного державного реєстру стосовно юридичної особи, або державній реєстрації статутних документів в новій редакції, підписи учасників вищого органу, що прийняли рішення про такі зміни, підлягають нотаріальному посвідченню. Підписи учасників (власників) у новій редакції установчих документів також підлягають нотаріальному посвідченню. Передача корпоративних прав в товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю здійснюється за актом приймання-передачі частки (частини частки) в статурному капіталі, після прийняття Закону «про Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6].

Серед механізмів захисту суб'єктів господарювання в сфері державної реєстрації, органи влади застосовують принцип екстериторіальності в сфері державної реєстрації, що передбачає вчинення реєстраційних дій юридичними особами виключно за місцезнаходженням таких осіб, в рамках області та міста.

Наявність кримінальної відповідальності за підробку документів та адміністративної відповідальності для державних реєстраторів.

Так, 6 жовтня 2016 року був прийнятий спеціалізований «антирейдерський» Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» N 1666-VIII, яким було посилено кримінальну відповідальність за підробку документів та адміністративну відповідальність для реєстраторів, звужено принцип екстериторіальності, а також повернуто вимоги щодо обов'язкового нотаріального посвідчення підписів на протоколі та на установчих документах [28].

Визначною подією в питанні боротьби з рейдерством, стало прийняття так званого, антирейдерського закону. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» № 159-IX від 03 жовтня 2019, що набрав чинності 02 листопада 2019. Основною метою його прийняття є усунення головних юридичних прогалин, які сприяли рейдерському захопленню корпоративних прав та об'єктів права власності в цілому. Законом запроваджена ціла низка змін до законодавчих актів, що стосуються питань державної реєстрації:

1) Відтепер акредитовані суб'єкти (державні та комунальні підприємства) позбавлені повноважень у сфері державної реєстрації. З 02 листопада 2019 року реєстраційні дії можуть здійснювати лише державні реєстратори органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій, а також нотаріуси (державні та приватні).

2) Запроваджено обов'язок державного реєстратора визначати обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб і цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, а також перевіряти повноваження представника особи на вчинення реєстраційних дій.

Відповідно до Закону перевірка цивільної правоздатності та дієздатності фізичної особи – громадянина України здійснюється державним реєстратором шляхом отримання відомостей про фізичну особу з Державного реєстру актів

цивільного стану громадян, а перевірка цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб здійснюється шляхом отримання з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відомостей про юридичну особу, у тому числі про її установчі документи.

3) Передбачено доступ державного реєстратора до державних реєстрів шляхом багатофакторної аутентифікації. З метою запобігання випадкам несанкціонованого доступу до інформації в державних реєстрах планується запровадити багатофакторну аутентифікацію державних реєстраторів, які працюють з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. Передбачається, що для здійснення реєстраційних дій у вище наведених реєстрах, державні реєстратори не лише використовуватимуть кваліфікований електронний підпис, але й підтверджуватимуть операцію на мобільному телефоні. Разом з тим, порядок багатофакторної аутентифікації державних реєстраторів ще має затвердити Кабінет Міністрів України, а адміністратори реєстрів повинні створити для цього відповідну технічну можливість.

4) Запроваджено обов'язкове нотаріальне посвідчення довіреності для представництва юридичної особи під час проведення державної реєстрації.

Згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», для здійснення державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, в разі подачі документів державному реєстратору уповноваженим представником, довіреність, що засвідчує повноваження такого представника, має бути нотаріально посвідчена, оформлена на нотаріальному бланку, та видана від імені юридичної особи в особі керівника. До прийняття закону, така довіреність оформлювалась в простій письмовій формі, та видавалась від імені керівника юридичної особи. Без нотаріально посвідченої довіреності від імені юридичної особи може звертатися лише особа, зазначена в Єдиному державному реєстрі як особа, що уповноважена подавати документи для державної реєстрації.

При цьому, державні реєстратори зобов'язані перевіряти дійсність нотаріально посвідчених довіреностей за допомогою Єдиного реєстру довіреностей.

5) Підвищено відповідальності за порушення порядку проведення державної реєстрації.

Законом збільшено розмір штрафів за порушення посадовими особами порядку державної реєстрації (недотримання строку державної реєстрації, вимагання непотрібних документів тощо). Так, за порушення вимог законодавства у сфері державної реєстрації встановлено штраф у розмірі від 400 до 600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (6 800 - 10 200 грн), а за повторне протягом року вчинення порушення, - штраф від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (8 500 - 17 000 грн). При цьому критерії, за якими визначатиметься ступінь відповідальності посадової особи за допущене порушення у сфері державної реєстрації, ще має затвердити Кабінет Міністрів України [63].

6) Закріплено обмеження принципу екстериторіальності для юридичних осіб. Здійснення реєстраційних дій для юридичних осіб все так же можливо виключно за їх місцезнаходженням в межах відповідної області та міста.

7) Передбачено одночасність нотаріального посвідчення правочину про відчуження корпоративних прав та державної реєстрація змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі.

Закон передбачає, що державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, відбувається одразу після нотаріального посвідчення правочину про відчуження частки у статутному (складеному) капіталі юридичної особи, і проводиться лише тим нотаріусом, яким вчинено відповідну нотаріальну дію. Положення про одночасність нотаріального засвідчення та державної реєстрації змін не застосовуються до: акціонерних товариств, товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю [45].

8) Встановлено обов'язкову письмову форму договору про відчуження корпоративних прав. Відповідно до закону, договір купівлі-продажу частки в статутному капіталі суб'єктів господарювання укладається виключно в письмовій формі. Від наміру запровадити нотаріальне посвідчення договорів купівлі-продажу корпоративних прав, який був у Законі на стадії його розгляду до першого читання, відмовилися. Стаття [49].

9) Документи, на підставі яких проводиться державна реєстрація, викладаються виключно на спеціальних бланках нотаріальних документів.

З 02 листопада 2019 року на спеціальних бланках нотаріальних документів викладається: рішення вищого органу управління юридичної особи, що подається для державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, про будь-які зміни, що відбулися, в тому числі, зміни складу засновників (учасників), зміни розміру статутного (складеного) капіталу, зміни місцезнаходження, найменування, зміни виконавчого органу; акт приймання-передачі частки (частини частки) в статутному капіталі; передавальний акт; розподільчий баланс; заяви про вхід та вихід учасників (власників).

Щодо запланованих заходів у сфері державної реєстрації, законом передбачено впровадження механізму автоматичного повідомлення про вчинені щодо юридичної особи реєстраційні дії. Закон передбачає право учасників та керівника юридичної особи на безоплатній основі в режимі реального часу отримувати інформацію про факт подання або прийому документів для проведення реєстраційних дій щодо такої юридичної особи. Порядок такого повідомлення ще має визначити Кабінет Міністрів України стаття [63]. Також передбачено проведення автоматичного моніторингу ризикованих реєстраційних дій. Однак, для цього ще потрібно доопрацювати програмне забезпечення Єдиного державного реєстру, а Уряд має затвердити критерії ризиковості реєстраційних дій [49].

Такі зміни можна вважати справжнім проривом у сфері державної реєстрації. Вперше, органи державної влади зробили спробу охопити більшість наявних законодавчих прогалин у сфері державної реєстрації та удосконалити

процедуру реєстраційних дій, шляхом взаємодії з електронними сервісами. Однак, треба зауважити, що в той же час, вартість державної реєстрації змін до відомостей про юридичні особи в Єдиному державному реєстрі, суттєво збільшиться, за рахунок обов'язкового оформлення відповідних правочинів та документів на нотаріальних бланках, з нотаріальним посвідченням підписів учасників правочинів. Також, можна припустити, що такі зміни негативно можуть вплинути на залучення в державу іноземних підприємців та інвестицій, оскільки процедура вчинення реєстраційних дій суттєво ускладнилася, та передбачає низку додаткових бюрократичних процедур.

В цілому, за умови правильного та практичного втілення вищевказаних змін у сфері державної реєстрації, дійсно кількість рейдерських захоплень корпоративних прав в Україні може суттєво зменшитись.

Висновки до розділу 3

Аналіз становлення єдиного державного реєстру та правовий механізм захисту суб'єктів господарювання при здійсненні реєстраційних дій дозволяє зробити такі висновки.

1. На момент проголошення незалежності України, централізованої системи єдиних державних реєстрів не існувало. Місцеві органи виконавчої влади здійснювали державну реєстрацію юридичних осіб і вели окремий облік відомостей про власників та керівників юридичних осіб. У 1992 році обов'язки щодо запровадження та ведення реєстру підприємств та організацій були покладені на Державний комітет статистики [23],

2. З 1994 року почав діяти Загальноукраїнський класифікатор підприємств та організацій. Підприємствам та організаціям надавався «Код ЗКПО» (10/12 цифр), він став обов'язковим для ідентифікації юридичних осіб. Найменування «Код ЗКПО» використовувалось до 1996 року. Система збирання, зберігання та обробки даних про підприємства та організації усіх

форм власності протягом 1993 – 1995 років здійснювалася згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про Державний реєстр звітних (статистичних) одиниць України» [35].

3. У 1996 році створюється ЄДРПОУ відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про створення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України» від 22 січня 1996 року [63]. ЄДРПОУ – це автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання даних про юридичних осіб всіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, що знаходяться на території України та за її межами [35].

4. З 01 липня 2004 року набрав чинності Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців», згідно з яким передбачалося створення централізованого єдиного державного реєстру юридичних осіб. Відтепер, державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб, полягає у засвідченні факту створення або припинення юридичної особи шляхом внесення відповідних записів до ЄДР [28].

5. В результаті реформ, система єдиної державної реєстрації почала поєднувати нормативно-правову базу реєстраційної процедури з одночасним введенням даних до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що в свою чергу запровадило дієвий механізм унеможливлення реєстрації фіктивних підприємств, зробило доступною і прозорою інформацію щодо відомостей суб'єктів господарювання.

6. На сьогоднішній день Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань являє собою цілий програмно-технічний комплекс для ведення бази ЄДРПОУ та нормативно-правової бази реєстраційної процедури. Реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, здійснюють територіальні органи Департаменту державної реєстрації та нотаріату, що підпорядковується Міністерству юстиції України.

7. В процесі становлення законодавства України у сфері Державної реєстрації та Єдиного державного реєстру, з часів незалежності України, недосконалість державних реєстрів, відсутність їх консолідації, та відсутність централізованої системи державної реєстрації, призвели до випадків шахрайства та неправомірного відчуження корпоративних прав.

8. Міністерство Юстиції України, з метою протидії рейдерству та шахрайству у сфері державної реєстрації юридичних осіб, проводить цілу низку реформ, та намагається запроваджувати механізм захисту корпоративних прав власників бізнесу.

9. У 2016 році, була створена комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації, що діє при Міністерстві Юстиції України, діяльність якої регулюється [57].

10. Одним із найбільш ефективних методів захисту юридичних осіб, при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах, є обов'язкове нотаріальне посвідчення підписів учасників (власників) корпоративних прав у правочинах.

11. Серед механізмів захисту суб'єктів господарювання в сфері державної реєстрації, органи влади застосовують принцип екстериторіальності в сфері державної реєстрації, що передбачає вчинення реєстраційних дій юридичними особами виключно за місцезнаходженням таких осіб, в рамках області та міста. Наявність кримінальної відповідальності за підробку документів та адміністративної відповідальності для державних реєстраторів.

12. 06 жовтня 2016 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» N 1666-VIII, яким було встановлено вимоги щодо обов'язкового нотаріального посвідчення підписів на протоколах та на установчих документах, посилено кримінальну відповідальність за підробку документів та адміністративну відповідальність для реєстраторів, звужено принцип екстериторіальності [42].

13. 02 листопада 2019 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» № 159-ІХ від 03 жовтня 2019. Це стало визначною подією в питанні боротьби з рейдерством. Основною метою прийняття закону є усунення головних юридичних прогалин, які сприяли рейдерському захопленню корпоративних прав та об'єктів права власності в цілому. Законом запроваджені зміни до законодавчих актів, що стосуються питань державної реєстрації.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено аналіз: поняття, правового статусу та видів господарських товариств, порядку державної реєстрації та ліквідації господарських товариств, становлення та розвитку Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення процедури державної реєстрації та правового механізму захисту суб'єктів господарювання при здійсненні реєстраційних дій. Одержані в ході дослідження результати дали змогу сформулювати такі основні висновки.

1. Серед організаційно-правових форм підприємництва України визначальне місце належить господарським товариствам. Це зумовлено тим, господарські товариства є найбільш універсальними для ведення підприємницької діяльності, з метою одержання прибутку, за рахунок корпоративного характеру управління, наявності відокремленого майна та можливості розподілу чистих прибутків між учасниками господарських товариств. Господарськими товариствами є організації, які створюються фізичними або юридичними особами на договірних засадах шляхом об'єднання їх майна та участі в підприємницькій діяльності товариства з метою отримання прибутку [65]

2. Правове становище господарських товариств регулюється Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про господарські Товариства», де вказано, що господарські товариства можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України [6].

3. Господарські товариства можуть бути створені на підставі рішення засновників або внаслідок злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючих господарських організацій, шляхом заснування нової господарської організації [2]. Усі господарські товариства підлягають обов'язковій державній реєстрації у порядку, визначеному законом України «Про державну

реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [3]

4. Реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, здійснюють територіальні органи Департаменту державної реєстрації та нотаріату, що підпорядковується Міністерству юстиції України. Реєстраційні дії здійснюють державні реєстратори та нотаріуси.

5. Припинення діяльності господарських товариств може здійснюватися шляхом реорганізації (злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення) або ліквідації. Ліквідацією є процедура припинення, встановлена законом та установчими документами господарського товариства, що припиняється. В результаті ліквідації юридична особа припиняє своє існування [25].

6. Підставами припинення господарського товариства є передбачені законом або установчими документами обставини, що призводять до припинення його існування як юридичної особи. В залежності від підстав, можна виділити добровільне та примусове припинення суб'єктів господарювання [38]. Способи та порядок реорганізації суб'єктів господарювання встановлені ст. 106, 107 Цивільного кодексу України [1]. Реорганізація може відбуватися шляхом злиття, приєднання, виділу та перетворення [1].

7. Порядок ліквідації господарських товариств встановлений ст. 111 Цивільного кодексу України [1] та установчими документами.

8. Господарське товариство вважається припиненим з моменту внесення відповідного запису про припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань [1].

9. З моменту незалежності України, централізованою була лише система статистичної звітності, на базі якої почав створюватися Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. З 1994 року статистичний код ЗКПО (загальний класифікатор підприємств та організацій) став обов'язковим для ідентифікації юридичних

осіб, а в 2003 році він трансформувався у код ЄДРПОУ (код Єдиного державного реєстру підприємств, установ та організацій). З 01 липня 2004 року набрав чинності Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців», згідно з яким передбачалося створення централізованого єдиного державного реєстру юридичних осіб. В результаті реформ, система єдиної державної реєстрації почала поєднувати нормативно-правову базу реєстраційної процедури з одночасним введенням даних до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що в свою чергу запровадило дієвий механізм унеможливлення реєстрації фіктивних підприємств, зробило доступною і прозорою інформацію щодо відомостей суб'єктів господарювання.

10. На сьогоднішній день Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань зазнав суттєвого розвитку, він являє собою цілий програмно-технічний комплекс для ведення бази ЄДРПОУ та нормативно-правової бази реєстраційної процедури. Реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, здійснюють територіальні органи Департаменту державної реєстрації та нотаріату, що підпорядковується Міністерству юстиції України. Внаслідок реформ, була налагоджена автоматизована система обміну даними між ЄДРПОУ та контролюючими органами, органами статистики, державними відомствами та органами державної влади. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань має публічний безкоштовний доступ, та являє собою відкритий електронний ресурс, що розташований в мережі інтернет за посиланням: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/>.

11. Завдяки науково-технічному прогресу, електронні сервіси все більше інтегруються у взаємодію фізичних та юридичних осіб з органами державної влади. Відтак, сьогодні Єдиний державний реєстр продовжує розвиватися та адаптуватися сучасним вимогам у сфері державної реєстрації. Наприклад, законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб -

підприємців та громадських формувань» передбачена можливість подавати документи не лише на паперовому носії, а ще й в електронній формі. Це стало можливим завдяки використанню електронного цифрового підпису та альтернативних електронному цифровому підпису засобів ідентифікації заявників. Ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» передбачено наявність порталу електронних сервісів у сфері державної реєстрації, та функції таких сервісів.

12. В процесі становлення законодавства України у сфері Державної реєстрації та Єдиного державного реєстру, з часів незалежності України, недосконалість державних реєстрів, відсутність їх консолідації, та відсутність централізованої системи державної реєстрації, призвели до випадків шахрайства та неправомірного відчуження корпоративних прав.

13. Міністерство Юстиції України, з метою протидії рейдерству та шахрайству у сфері державної реєстрації юридичних осіб, проводить цілу низку реформ, та намагається запроваджувати механізм захисту корпоративних прав власників бізнесу, так у 2016 році, була створена комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації, що діє при Міністерстві Юстиції України. Найбільш ефективним методом захисту юридичних осіб, при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах, є обов'язкове нотаріальне посвідчення підписів учасників (власників) корпоративних прав у правочинах.

14. Серед механізмів захисту суб'єктів господарювання в сфері державної реєстрації, органи влади застосовують принцип екстериторіальності в сфері державної реєстрації, що передбачає вчинення реєстраційних дій юридичними особами виключно за місцезнаходженням таких осіб, в рамках області та міста. Наявність кримінальної відповідальності за підробку документів та адміністративної відповідальності для державних реєстраторів.

15. 02 листопада 2019 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» № 159-

IX від 03 жовтня 2019. Це стало визначною подією в питанні боротьби з рейдерством. Основною метою прийняття закону є усунення головних юридичних прогалин, які сприяли рейдерському захопленню корпоративних прав та об'єктів права власності в цілому. Законом запроваджені зміни до законодавчих актів, що стосуються питань державної реєстрації.

16. Такі зміни можна вважати справжнім проривом у сфері державної реєстрації. Вперше, органи державної влади зробили спробу охопити більшість наявних законодавчих прогалин у сфері державної реєстрації та удосконалити процедуру реєстраційних дій, шляхом взаємодії з електронними сервісами. Однак, треба зауважити, що в той же час, вартість державної реєстрації змін до відомостей про юридичні особи в Єдиному державному реєстрі, суттєво збільшиться, за рахунок обов'язкового оформлення відповідних правочинів та документів на нотаріальних бланках, з нотаріальним посвідченням підписів учасників правочинів. Також, можна припустити, що такі зміни негативно можуть вплинути на залучення в державу іноземних підприємців та інвестицій, оскільки процедура вчинення реєстраційних дій суттєво ускладнилася, та передбачає низку додаткових бюрократичних процедур.

17. В цілому, за умови правильного та практичного втілення запроваджених змін у сфері державної реєстрації, дійсно кількість рейдерських захоплень корпоративних прав в Україні може суттєво зменшитись.

РЕЗЮМЕ

Дипломна робота Подолух Юлії Ігорівни на тему: «Порядок державної реєстрації та ліквідації господарських товариств».

У дипломній роботі Подолух Юлією Ігорівною досліджено та проаналізовано еволюцію та особливості сучасного законодавства України у сфері державної реєстрації юридичних осіб, зроблено поглиблений аналіз порядку державної реєстрації створення та ліквідації господарських товариств, підставам припинення господарських товариств шляхом ліквідації, становлення та розвитку Єдиного державного реєстру. Крім того, окрему увагу приділено правовому механізму захисту суб'єктів господарювання при здійсненні операцій з корпоративними правами в господарських товариствах, в тому числі при проведенні державної реєстрації змін до відомостей про господарські товариства.

У другому розділі роботи, що присвячений аналізу порядку державної реєстрації створення та припинення господарських товариств шляхом ліквідації, досліджено способи створення та порядок державної реєстрації створення господарських товариств. Способи припинення господарських товариств, види ліквідації, підстави та порядок припинення господарських товариств шляхом ліквідації.

У третьому розділі висвітлено питання становлення та розвитку єдиного державного реєстру та правовий механізм захисту суб'єктів господарювання при здійсненні операцій з корпоративними та здійсненні реєстраційних дій в цілому.

У роботі обґрунтовано висновки теоретичного та практичного характеру щодо вдосконалення законодавства України у сфері державної реєстрації, в тому числі в ракурсі внесення змін та доповнень до законодавчих актів України.

Ключові слова: господарське товариство, державна реєстрація, припинення, ліквідація, Єдиний державний реєстр, державна реєстрація.

SUMMARY

Graduation work of Yuliia Podoliukh on the subject: « The order of state registration and liquidation of business associations».

In the graduate work, Yuliia Podoliukh analyzed the evolution and features of modern Ukrainian legislation in the field of state registration of legal entities, made an in-depth analysis of the procedure of state registration of creation and liquidation of business entities, grounds for termination of business entities by eliminating, establishing and developing the Unified State. In addition, particular attention was paid to the legal mechanism of protection of economic entities in conducting transactions with corporate rights in companies, including the state registration of changes to information about companies.

In the second section of the paper, which deals with the analysis of the procedure for state registration of the creation and termination of business associations through liquidation, the ways of creation and the procedure of state registration of the creation of business associations are explored. Methods of termination of companies, types of liquidation, grounds and procedure for termination of companies by liquidation.

The third section covers the issues of formation and development of a unified state register and the legal mechanism of protection of economic entities in the course of corporate transactions and registration activities in general.

The paper substantiates the theoretical and practical conclusions regarding the improvement of the legislation of Ukraine in the field of state registration, including in the light of introducing amendments to the legislative acts of Ukraine.

Keywords: company, state registration, termination, liquidation, single state register, state registration.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 28.11.2019 року №435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Господарський кодекс України від 21.10.2019 року №436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 02.11.2019 року №755-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
4. Про господарські товариства: Закон України від 17.06.2018 року №1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
5. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.10.2019 року №514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
6. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 02.11.2019 року №2275-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2275-19>.
7. Указ Президента України «Про заходи щодо протидії рейдерству» від 22.07.2019 року №542/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/542/2019>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності: Закон України від 03.10.2019 року №159-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-20>.
9. Про створення єдиного державного реєстру підприємств та організацій України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 року №118 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-96-%D0%BF>.

10. Про діяльність Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації та Комісії з питань акредитації суб'єктів державної реєстрації та моніторингу від... від 08.10.2019 року №z0042-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0042-16>.
11. Починюк К. Історія розвитку та перспективи державних реєстрів в Україні / Починюк К. // «Національний юридичний журнал: теорія та практика». – 2016. – С. 122-126: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/5/28.pdf>.
12. Квасницкая О. Процедура государственной регистрации субъектов предпринимательства / О. Квасницкая // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – №4. – С. 64-67.
13. Мороз В. повне та командитне товариства / Мороз В. // «Інформаційно-довідкова газета юрист консультує 31/2005» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gov.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=255852&base=1.
14. Мальська М.П., Мандюк Н.Л., Занько Ю.С. Корпоративне управління: теорія та практика Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 360 с.
15. Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України // Словник фінансово-правових термінів / за заг. Ред. Л. Воронової. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.
16. Про Державний реєстр звітних (статистичних) одиниць України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 1993 року №538 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-93-%D0%BF/ed19980505>.
17. Про внесення змін і доповнень до державної програми переходу України на міжнародну систему обліку і статистики: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 1995 року №403 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11896%D0%BF>.
18. Про створення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 року №

- 118 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-96-%D0%BF.html>.
19. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року №436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
20. Положення про порядок і умови користування даними Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України: Наказ Державного комітету статистики України від 28 листопада 2005 року №386 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE11789.html.
21. Третьяков С. Деякі аспекти реформування системи державної реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців / С. Третьяков // Вісник центру комерційного права. – 2005. – №1. С. 6–7.
22. Руденко Н. Впровадження Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» / Н. Руденко // Вісник центру комерційного права. – 2004. – №2. – С. 2–3.
23. Лисогор Н. Зміни у законодавстві про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності / Н. Лисогор // Право України. – 2004. – №1. – С. 71–73.
24. Квасніцька О. Правове регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / О. Квасніцька. – О., 2006. – 199 с.
25. Хозяйственное право Украины учебник: [учебник] под. ред. О. Подцерковного. – Х. : ООО «Одиссей», 2005. – 464 с.
26. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 року № 2658-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T265700.html.
27. Господарське право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. К. Галянтич, С. М. Грудницька, О. М. Міхатуліна та ін. – К.: МАУП, 2005. – С. 218-231.

28. Петров Є. В. Окремі питання ліквідації юридичних осіб / Петров Є. В. // «Юридичний вісник, цивільне і трудове право». – 2016. – С. 109-115: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n4_41_2016/20.pdf
29. Гамбург І. А. Правове регулювання припинення суб'єктів господарювання в Україні / І. А. Гамбург, О. М. Фролов // Право України. – 2011. – № 1. – С. 111-121.
30. Підприємницьке право: підручник / [за ред. О. В. Старцева]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Істина, 2005. – 600 с.
31. Тітова О. В. Захист майнових інтересів учасників процесу ліквідації на підприємствах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / О. В. Тітова. – Донецьк, 2006. – 19 с.
32. Кампі О. Ю. Правові аспекти припинення суб'єктів господарської діяльності із спільного інвестування / О. Ю. Кампі // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 337-344.
33. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2 т. / С. С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1982. – Т. 2 – 360 с.
34. Хозяйственный кодекс Украины: научно-практический комментарий / под общ. ред. А. Г. Бобковой. – Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. – 1296 с.
35. Спасибо-Фатєєва І. В. Припинення юридичних осіб / І. В. Спасибо-Фатєєва // Юридичний радник. – 2005. – № 1. – С. 29-36.
36. Зельдина Е. Р. Правовые вопросы развития кодифицированных норм о ликвидации субъектов хозяйствования / Е. Р. Зельдина, Е. В. Титова // Економіка та право. – 2010. – № 3. – С. 67-69.
37. Боліла Р., Хропун Л. Реорганізація та ліквідація підприємства: податковий облік доходів і витрат / Боліла Р., Хропун Л. // Офіційне видання державної фіскальної служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7915>.

38. Петров Є. В. Підстави припинення господарських товариств / Петров Є. В. // «Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО. Випуск 22. Частина I. Том 1». – 2016. – С. 204-208: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1290/1.pdf>
39. Порядок припинення юридичних осіб 2019/ Офіційний портал Територіальних органів ДФС у м. Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyiv.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/372008.html>.
40. Лукач І. В. Загальна характеристика способів захисту корпоративних прав / Лукач І. В. // «Юридичний науковий електронний журнал ». – № 4/2016. – С. 68-70: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/4_2016/19.pdf.
41. Лукач І. В. Загальна характеристика способів захисту корпоративних прав / Лукач І. В. // «Юридичний науковий електронний журнал ». – № 4/2016. – С. 68-70: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/4_2016/19.pdf.
42. Смірнов Г. Правове регулювання захисту корпоративних прав: порівняльно-правовий аналіз / Смірнов Г. // Юридичний журнал «Підприємництво, господарство і право». – № 5/2019. – С. 60-65: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/11.pdf>.
43. Качановський Р. Антирейдерський закон: зміни у порядку державної реєстрації / Качановський Р. // Юридичний інтернет ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://protocol.ua/ua/antireyderskiy_zakon_zmini_u_poryadku_derjavnoi_reestratsii_1/.
44. Дмитренко А. Державні реєстри ЄДР та ЄДРПОУ: історія та сьогодення / Дмитренко А. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/9998>.
45. Ярош С. Проблема рейдерства та реформа державних реєстрів / Ярош С. // ресурс Національної асоціації адвокатів України [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://radako.com.ua/news/problema-reyderstva-ta-reforma-derzhavnih-reiestriv>.

46. Поради підприємцям: як захистити свої права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/134719-poradi_pidpriemcyam_yak_zahistiti_svoi_prava.html.
47. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) / О.А. Беяневич. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
48. Бойко М.Д. Правове регулювання підприємництва в Україні / М.Д. Бойко. – К.: Атіка, 2007. – 712 с.
49. Васильев А.С. Хозяйственное право Украины: учебник / под ред. А.С. Васильева, О.П. Подцерковного. – Х.: Одиссей, 2005. – 464 с.
50. Вінник О.М. Господарське право : навч. посібник. – К.: Правова єдність, 2009. – 766 с.
51. Віхров О.П. Господарське право. Спеціальна частина: навч. посібник / О.П. Віхров. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 344 с.
52. Виговський О. І. Новели акціонерного законодавства : науково-практичний коментар до Закону України «Про акціонерні товариства» / Виговський О. І. – К : Юстиніан, 2009. – 880 с.
53. Гайворонський В.М., Жушман В.П., Білоусов Є.М., Бойчук Р.П., Глібко С.В. Господарське право України. – Х.: Право, 2005. – 384 с.
54. Галянтич М.К. Господарське право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М.К. Галянтич, С.М. Грудницька, О.М. Міхатуліна та ін. – К.: МАУП, 2005. – 424 с.
55. Жук Л.А. Господарське право: навч. посібник / Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець – К.: Кондор, 2003. – 400 с.
56. Євтушевський В.А. Основи корпоративного управління: навч. посібник / В.А. Євтушевський. – К.: Знання-Прес, 2002. – 317 с.
57. Задихайло Д.В. Корпоративне управління: навч. посібник / Д.В. Задихайло, О.Р. Кібенко, Г.В. Назарова. – Х.: Еспада, 2003. – 688 с.

58. Знаменський Г.Л. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: 2-е вид., перероб. і допов./За заг.ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини; кол. авт. О.А. Беляневич, о. М. Вінник, В.С. Щербини та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2008.- 720с.
59. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Украины: учеб. пособие / Е.Р. Кибенко. – Х.: Эспада, 2001. – 288 с.
60. Кравчук В.М. Корпоративне право / В.М. Кравчук // Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. – К.: Істина, 2005. – 720 с.
61. Крупка Ю.М. Правові основи підприємницької діяльності : Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 480 с.
62. Красько И. Агентский договор / И. Красько // Підприємництво, господарство і право. – 1999. – № 10. – С. 30–34.
63. Мамутов В.К. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / кол. авт.: Г.Л. Знаменський, В.В. Хахулін, В.С. Щербина та ін.; за заг. ред. В.К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
64. Мамутов В.К. Хозяйственное право: учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулина и др.; под ред. В.К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 912 с.
65. Подцерковний О.О. Господарське право: Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін.; За ред. О. П. Подцерковного. – Х.: Одісей, 2010. – 640 с.
66. Саніахметова Н.О. Господарський кодекс України. Коментар / за заг. ред. Н.О. Саніахметової. – Х.: Одісей, 2004. – 848 с.
67. Саніахметова Н.О. Господарське право України: навч. посібник / за ред. Н.О. Саніахметової. – Х.: Одісей, 2005. – 608 с.
68. Саніахметова Н. О. Підприємницьке право: Суб'єкти підприємництва. Кредитування. Оренда. Лізинг. Зовнішньоекономічна діяльність. Інвестиції. Антимонопольне законодавство. Захист від недобросовісної конкуренції. Реклама: Навчальний посібник / Саніахметова Н. О. – К.: «А.С.К.», 2005. – 912 с.

69. Тупчієв Д.Л. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар. Станом на 18.03.2013р./Д.Л Тупчієв, С.В. Мостовенко, С.Г. Деледивка та інші.- К.: «Центр учбової літератури», 2013.- 672 с.
70. Щербина В.С. Господарське право України : Підручник. – К., Юрінком, 2013. — 640 с.